רזנין טומאת כהנים

supplement to packet 25

מאיר הכהן

[מאיר] הכהן [מאיר] הכהן [מאיר] הכהן [

קרא כאהל מבנע ומשא לא מיעמינהו קרא ויש להביא ראיה להיתר מדתניא בת"ב (יא) וסייתי לת בנזיר [מ"ח ח'] על נפש מת לא יבא שופע אני אפילו נפש בהמה כמשמע שנאמר ומכת נפש בהמה ישלמנה ת"ל לאביו ולאמו בנפש אדם הכתוב מדבר ר' ישמעאל אומר אינו צריך הרי הוא אומר ועל כל נפשות מת לא יבא כנפשות המטמאות כביאה הכתוב מדבר פי' כאהל ועובד כוכבים אינו ממטא כאהל דקי"ל כר"ש בן יוחאי דאמר בהמקבל כב"ם [ק"ז ב'] רבה [בר] אבוה אשכחיה לאליהו דקאי בבית הקברות של עובדי כוכבים א"ל לאו מר כהן הוא א"ל אמאי לא תני ליה מר סדר טהרות תניא רשב"י אומר קברי עובדי כוכבים אין ממטאין כאהל שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרוים אדם ואין עובדי כוכבים קרוים אדם וכיון דאליהו עשה מעשה כעצמו כוותי' עברינן (יב) ואפילו לרבנן דפליגי עלי' דר' ישמעאל ולא מפקינן נפש בהמה מלא יבא יצאו עובדי כוכבים מן הכלל דכתיב לאביו ולאמו ובנזיר ישראל כשתעני קרא דהא תנן [מו ב"ח ח'] העובדי כוכבים אין להם נזירות ומפקינן ההם מקרא א"כ לאביו ולאמו בישראל קאמר ואף בשנתנייר גד שנתגייר כקטן שנולד דבי ולא קרינא ביה לאביו ולאמו ובאשר ממעטינן בהבה מלאביו ולאמו ממעטינן נבי עובדי כוכים. ואי קשיא תיפוק ליה דעובדי כוכבים אין להם נזירות דלא קרינן ביה לאביו ולאמו לא יטמא דהא כנפשות המטמאות כביאה הכתוב מדבר ההיא סוגיא ודלא (יג) בר' ישמעאל והאי דמייתי ראיה בנזיר פ"א [ד"ו פ"ג] דנזיר שמשון ממטא למתים [מסתי פ"לשהים] לר' יהודה ר' יהודה ס"ל דרבנן דפליגי עליה רר"ש כן יוחאי דמתי עובדי כוכבים אינן מטמאין וכיון ראשבהינן בנזיר שמותר במתי [עובדי כוכבים כהן נמי לא] שנא דהא ילפינן נזירה שוה דאבו אמו מכהן לנזיר כפ' [כהן גדול [מ"ח ח'] ועוד] תניא כל שהנזיר מגלח עליה כהן מוהר עליה פי' [דנפש מת דכתיב] בשניהם בשוה ויש מקשין על בלל זה ושבעתי [אוסרין לכהן] במגע ומשא מתי עובדי כוכבים ואני כתכתי הנראה לי (יד) [והמחמיר תבא] עליו ברכה והמיקל לא הפסיד ראינו ממטא לקרוביו אלא [בשהן שלמין] כדמפקינן התם בנזיר [מ"ח ח'] מעשה ומת אביו של ר' צדוק (טו) בגנוק ובאו הזריעוהו לאחד שלש שנים ובא ושאל את אלישע וד' זקנים אמרו לו לאביו ולאמו בזמן שהם שלמים ולא בזמן שהן חסרים. והולרות למומאת כהנים דאמרינן בסוטה פ' משוח מלחמה [מ"ג ב'] אמר ר' יוחנן משום ר"א בן יעקב מת הופס ארבע אמות למומאה פי' צריך להרחיק ומפקינן ה"מ היכא דליבא מחיצתא אבל אי איבא מחיצתא שיש היכר לדכר מותר כדתנן חצר הקבר שיש בה ד' טפחים בית הלל אומרים העומר בהוהר מהור (טז).

תועפות ראם

נ"ש ח' הלכה כר"י נגני ר"ל ר"מ היכא דפליגי בברייתא דנפשיכו אבל היכא דפליגי בברייתא דרבוותא ליתא להיות בלנא וכמו כן י"ל לשון הלכה ברכה לנגני אביו והוי הטמורים ליין לר' מכרי"ק מרם קל"ז שנף כ'. (יא) בת"כ. ליתא וז"ל בספרי וכ"ה במדרש רבה נשא פ"י. (יב) ונפ' הבי"ן קטן מ' חקש"ב כתב כפסק ל"ה שאין הלכה כרבש"י דאמר קברי שובדי כוכבים אין מטמאין באהל כי רשב"ע פליג עליו במסנה לתהלות [פי"ח מ"מ] וקיי"ל כ"מ שסנה רשב"ע במכמיעו הלכה כמותו חוץ מערב ולילן ורחיה מחרוסה וכ"ה בתשו' מהר"ם ח"ב סי' ס"ל ור"ח הביאו התוס' בב"מ [ק"ל ב' ד"ה (ס"ל)] מהו. ושיין בקונץ תשו' הרמב"ם סי' ס"ה מתלמידי רבינו אפרים ז"ל. (יג) ז"ל הכיא סוגיא ודאי דלא כר' ישמעאל ובגדשם אינא סבוא ודאי דלא כר' שמעון. (יד) ובשב רחייה בתוספרים מתם הלמרינן בגמרא בם מהגא בם לא מטשמטו קרא בכתב בגיון לשיל לא כ' כלום לתרן ושיין מל"מ ס"ג סהל' אבל סכ' בם וכי יעלה על הדעת דבעל ספר ירחים כו' נעלם ממנו סוגיא ז' כו' ואיא אלא בדקדוק דעריפה הול"ל דהילחים בעצמו הכיא מתחילה רחיים הלוכרים מהחיא דינמות אולם בלמה יפה כתב נזה המל"מ בם דוקתי ס"ל לדבנו דמיתי שובדי כוכבים מטמאין בטבע ומבא כיבראל ומהם"ש בגמרות אלא בהבכרים לא מהוכרו אבל אלא בגוה דברים תמוריים שפתחה מן הבל אבל בטבע ד' אמות. ומלבני רבינו הילחים נראה מדקדוק ותבא הוא היה בי' הספרים אבגיון יה"מ היכא דליבא מחיצתא אבל אי א כא מחיצתא מוהר ותבא הוא כו'. וא"כ ראיית הגמרא מהכיא בתר הקבר בא"ם אי איכא מחיצתא מוהר ומעלה במשנין מהכיא דהיכא דליבא מחיצתא מת תופס ד' אמות ושיין בבוקה כו' בם"ו בכתב בוה"ל כמ"ל סוטה מה בנות פהוס אבור לבתן לבבו בתוך ד"א מת תופס ד' אמות בתבל אבל בבהוא בטבע בטמאין אותו ובעת ליהוק הדין בטמודין אותו אינו תופס דאין בם קבוריהו עכ"ל ובביאו הפ"ר ביו"ד בי' בפ"א סקי"ת. והיה מבא"ם הרוקח אבל בבהוא בטבע בטמאין אותו ובעת ליהוק הדין בטמודין אותו אינו תופס דאין בם קבוריהו עכ"ל ובביאו הפ"ר ביו"ד בי' בפ"א סקי"ת. והיה מבא"ם בבתב ושיין בלוט רולין בוטו ובבתן לבבו דבר דבינו בייתי אומר דבי' הרוקח היה בטעה בם וכ"מ מה בנות אבל בה בעלמא לא תפיס ז"ל הרוקח בטמ' בטבע מה בנות פהוס בו' אבל בבהוא בטבע בו' וא"כ לפי נראיתו אין דין הרוקח מובבח ומבא"ם הרמבב. (יד) ר"ג סבן בו'. דבדי בבל ר"ל מטרבין בטבע בטמאות ס"ב. והבה בבדבם בתב בבדי בה"ל בקודם תוקב לדין נוסב בבהוא להבלה אחד בלוני ידע מה לבו ובלין בהבל"ל בהוב בבדי בה"ל בבוף המבון. ובראה שהיא נתבן לבבל"ר והולבות לבוטלת בבבוב בו' והבבה דבינו שוב הולבה לבבדי בה"ל ובבבל"ר בי' אלין לבוטרו בו בייב אלא מבדבבן והן בי' אלו בבבה"ל אלא מדבבי דבינו היא לבבדם דוקא דבבדיהה בבן בטבטא לבבוטב לל ישמא לאחרים אבלו בו בייב לחיות אלונה דבל"ל ולבן ובבם בטמאות בם הבל"ל בבלן בבטבי בטמאות בו בייב פסיר מ"ל מולה לאבור בטמ"ב הבל"ן בבל"ל בו' הבל"ו לא ישמא ולא בבוב ר"ש אלא בהוא בו בייב חבב"ר בי' אלין לבוטרו בי בייב אלא מבדבבן הייב אלונה דה"ל בבל"ר הוי לבוטרה ובן בוטה לבבדיהה בבלן אלמרה בבל"ר בבלן בבבבה בבבבה בבבבה

ולא אמרינן דלא אמר אלא בדבר שאינו מתקיים אבל בדבר המתקיים אמרינן דלא אמר אלא לדבר אחר ולא לדבר זה ואם כן אם אמר לו אל תגע בו אלא לדבר אחר אבל לדבר זה גע בו הרי הוא כמי שלא אמר כלום ואם אמר לו אל תגע בו לדבר זה אבל לדבר אחר גע בו הרי הוא כמי שלא אמר כלום ואם אמר לו אל תגע בו לדבר זה ולדבר אחר הרי הוא כמי שלא אמר כלום ואם אמר לו אל תגע בו לדבר זה ולדבר אחר אבל לדבר אחר גע בו

ן כהן גדול אינו מסבא לקרובים וכו'. כפ' ג' מיון (דף מ"ג:) אמתר אחר כנר מלכות מלך דבר הכתוב לא יצא לאחרים מלכות ולא יצא לאחרים כל עומתה ועומתה לא ורב יוסף אמר אחר כל סוגיא אלא עומתה ועומתה לאחרים לא ורב אחא בר יעקב אמר אחר כל מקום שהיה עומד בגמרא ומקומו לא עומתה לא ורב אחא בר אמר מיר מיר בסוגיא אלא מ"ל דאמר מתני' דמגן אבות אמר לא אמר מיר

מרבנה בי"ר סי' שע"ג ד"ה אמר יחזקאל כו' לא ירד לעומק. הדרן להנ"ל אם ישרע יום שנת עליו מת ישראל בשכונתו באופן שנטמא באותו יום ושוב יש לקמוך אדם י"ו ר"ת ורא"ת ורא"ש ומלורף לזה אידך דרא"ת דעכו"ם אין בו איסור מגע ויכול לקמוך בתקום ס סכנה ולכאורה לפי מה שכ' ש"ך סי' שע"ב דטומאה על ידי המשכת אוהלי' רק מדרבנן מגלה אף על פי שהת בשכונה עדיין לא נטמא מדאורייתא ואסור לו לינע בגוי מ"מ הא כבר כ' מג"א סי' שי"א וסי' שס"ג דטעות הוא בש"ך וטומאת שכונה דאורייתא היא ואתרכתי בזה בתשו' אחרת [עיין בסי' שאמ"ז] ויומא קא בריש לקלר באמרים יעיין מעלתו היטב בכל המקומות ואתחנם בברכה:

כ"ג יום א' ו' תשרי תקל"ג לפ"ק. משה"ק סופר מפפ"דת:

תשובה שמ

ראיתו לבאר בר בכוהיר קצת ממה שהבני הרית בדיני אהלות

(א) דיני המשכת טומאה ממקום למקום עיי חוד טפה (ב) דיני קבר סתום (ג) דיני לבוד.

[ולעתיק פה מ"ש על גליון המגיה שלי פ"ג דאהלות מ"ז ביב שהגא קמור וכו' וז"ל ולכאותיו שמתוך הבית הנופות ועיין לקמן ספי"ל מרי"ט ד"ה טומאה בשם מהר"ם ה"כ במנופות ומשום קוף טומאה ללאת אבל בפתוחות משיטא שטומאה מתפשטת בכל תקונות ועיין לקמן פ"ד משנה ג' תויי"ט דיה כ"י מעמהר וכו' מרכה דמילי במנופה ועיין כ"מ פ"ח ה"ד בגי הי' מגדל בתוך הבית כ"כ להרי' וכ"כ תוס' פזיר כ"ג ע"ב קוף ד"ה חרב וכו' ועייך לקמן ברע"ב דפ"ד ד"ה טומאה בבית ויומר מנומר דפ"ה ד"ה בש"ם וכו' ומיהו עיין לקמן בכפ"ב משנה ט' יו"ד פרק ט' ועיין עוד ספי"ב תויי"ט ע"ם וי"ל שאינו מכוסה נכפיסה ומ"מ אין פותח טפח אבל לפ"ג ברע"ב פפ"ו משנה ה'].

(א) טומאה המשכת ממקום למקום ע"י חוט טפח לא עלה על דעת שום קדמון בעולם שיהיה דק דרבנן כי הלכה למשה מסיני הוא שיהיה חוט טפח לענין טומאה כמו ג' על ג' בכל התורה דלא נתפא ביה לבוד וכ"כ הריטב"א בסוכה דף ע"א דהל"מ היא וכ"כ בכתו' רפ"ב וכ"כ בתשו' מהרי"ט סי' ל"ו ע"ש וכ"כ שבות יעקב ח"א סי' ס"ה מה לי אהל זה אם לא אהל אחר וכ"כ בתשו' שער אפרים ס"סי ל"ג שתמה על עמיתו הש"כ שכ' סי' שע"ב נגד זה והמג"א סי' שמ"ג כ' וז"ל כ' הש"ך בי"ד סי' שע"ב כשהטומאה בבית הסתום וחוט טפח ביניהן הוא טומאה דרבנן וכדתשמש בטוח וצ"ע סי' זה עכ"ל הש"ך וכ' עליו מג"א וכמדומה שלא עיין יפה דהטור מיירי כשהולך ע"ג אדון ע"ם הדרה דכשיש שם פ"ט לא הוה כקבר סתום אבל אהל טפח הוה דאורייתא כמ"ש ב"י בהרי' סי' שס"ט בשם רמב"ם פי"ב וכן שטמע בתה"א לרמב"ן דף ל"ד ע"ב וכ"מ בגמות בתוס' קוף דף ק"ג ובגדה שפ"ז ובקוסה דף י"ם וכ"מ המגיה בהאהלות עכ"ל מג"א ועיין ברמב"ם רפי"ד מטומאת מת ופ"ג מהל' אבל ע"ש הל' עוד דאי' ברורה מלשון הראב"ד פ"ה מנזירות בהשגתו אמ"ש רמב"ם שם הל' ט"ו בתב הראב"ד א"א עייתי בשמועה זו וכו' וקייס בקוף והכהנים בז"הז טמאי מת הם וכו' ע"ש וכ"כ קמ"ק והגהת סמ"ק סי' מ"ח ע"ש ולכאורה דבריהם ק' להולמם מאין נטמאו כהנים בז"הז בטומאת מת ומה לכהן בבית הקברות אם לא שתם לו א' מז' אחי מלוה שמטמא להם ואי' מתאה כהנים לא יטמא שטומאת באהל שהמת בו עמו בחדר א' ואיך החליטו שכהנים שנכנסו שמאי מת דאורייתא לבוטרם המלקות כשמטמא לעת אחר אע"כ ק"ל טומאה על ידי זיזים וגזוזטרלות וע"י המשכה דרך חלונות ומוכים הוא דאורייתא ובזה א' מאלף כהנים לא יטמא כהן אלא בטומאת אלא דאין מלקות לדעתו וכ"כ בדגול מרבבה סי' שע"ב ד"ה אמר יחזקאל ע"ם מ"מ מוכח מדבריהם דהמשכת טומאה דאורייתא הוא ע"י חוט טפח ודברי קמ"ק הכ"ל תמוהים בעלמותם ואולי יש שם ט"ס ול"ע ואין עכינו לכאן:]

עוד יש להביא ראי' מש"ם נזיר מ"ג ע"א דטרח לאלוא שהכהן חייב על ביאה לאהל ועל טומאה בגת א' שנכנס ע"י שידה תיבה ומגדל ונא מבדו ומכר וכו' ע"ש ולא אמר שהיה מחילת מחלת ביניו לתת וסילק הוא המחילה ובאו שניהם כאחד אע"פ מיד ע"י פתיחת טפח נטמא מ"הת קודם שסילק רוב המחילה באופן שהיה הפרון מרובה כי א"א שלא תקדם רגע א' פתיחת טפח קודם שנפרץ רוב המחילה אפי' הפילה בגת א' ואע"כ כבר נטמא מן התורה טרם ביאתו לאהל המת כי ביאה לבית גודלי לא הוה עד שיגיע לאהל ממש שהמת בתוכו ונזה א"ש נמי דקאמר ונא מבדו ולא אמר שהוא עלמו פתח עליו את שידה תיבה ומגדול אע"כ כל"ל שהוא עלמו א"א שיפתח כלו כאחת אבל מבדו מבחון בשתי ידיו אפשר שיסתור הגג בגת א':

וראיתי גם ממה שכ' סי' שי"א שלדעתו גם הש"ך לא נתכוון אלא לענין קוף טומאה לגאת לדעתו הוא רק דרבנן וכן מלאתי עתה גם' חבדפס מחדש הנקרא חכמת אדם אך לא כתבו איך אפשר להעמיק זה בלשון הש"ך:

ואני עני כתבתי על גליון ש"ך שלי זה שנים רבות שלע"ד ט"ס הוא בש"ך כאשר אבאר אי"ה הנה ז"ל הש"ך נראה דוקא נקט אהל האת אבל אם בבתים הסתוכים לבית שהמת בתוכו אעפ"י שהם נ"כ טמאים כדלעיל סי' שע"א ס"ד מ"מ י"ל דאינו אלא מדרבנן כדאי' בטור סי' זה ופוסקים עכ"ד דבר תורה אהל בית בו אבל פ"ט טהור ע"ש ודו"ק וכשהבית שהמת תוכו בתוכו סתום אבל כמי ליכא בבתים הסתוכים אלא טומאה דרבנן משום קוף הטומאה ולאת וא"כ בבתים הסתוכים בכל ענין יבבש עלמו תחלה עכ"ל הש"ך ולשון זה לע"נ אחר שכבר כתב שהמשכת טומאה מבית לבית הוא דרבנן אפי' כשפתוח הבית שהמת בתוכו ותוסך טומאה ממקום למקום תחת הזיזים וכ"כ לחלונות הכל טהור א"כ מכ"ם כשהפתח סתום וליכא אלא משום קוף טומאה לאת א"כ מאי האי שכ' כשהבית שהמת בתוכו סתום כמי ומאי כמי הלא כ"שכ הוא אע"כ האי כמי ע"ם הוא ומאי ודוק שכ' ע"ם הוא ול"ל ודוקא והכי ל"ל ודוקא כשבית שהמת תוכו בתוכו סתום אבל לר פי' לא היא מדרבנן אבל המשכת טומאה ע"י זיזים ומוכין דאורייתא היא:

שוב עיינתי ואין לוכך לחני' שהרי מיד בתחלת דבריו כ' בבתים הסתוכים לבית שהמת בתוכו אע"פ שהם נ"כ טמאים כדלעיל סי' שע"א ס"ד ולא מייתי מקעי' ס' אלא מקאי' ד' והיינו קוף טומאה ללאת דמייתי התם וכ"כ חמד משה ולכה להבאיל דאי' לזה הוא טומאה דרבנן שהרי מבואר בטור ופוסקים וכ"י בסי' זה בני אהרונות שיש בהם ס"ם דכל אהל שאינו קבר והוא סתום בלי חור רק בו אבל שפת ס"ם מולן מפני הטומאה בין לתעלה בין מן הלדדים ואם כן בית שהמת בתוכו וסתום והרי יש בו אבל כמה טפחים וסתום אין בהגיעת הכהנים בלדדים שום טומאה דאורייתא כמ"י פי' כמו שכ' הסוקקים הכ"ל על כל אהל טפח מון מקבר הי"ה בית שהמת בו וסתום א"כ אין כאן אלא משום קוף הטומאה לאת דרבנן ולדקו דבריו בפשיטות:

ודע כל מקום שנאמר וישבה בטמאה וש"ם דבכה של טומאה לאת בש"ם ג' פתחים שיש שניהם דע"ד שראוי' להוליא את שלם או שניהם טע"ע להוליא בזה מן המת אז מטמאין דרך יציאתו ולא דרך כניסה שדרכה של טומאה לאת אלא לכנס וגם כל זה כשהי' הטמאים ראוי' להוליאת המת אבל אם דרך יציאה אין בפתח שיעור יציאה כגון שאין בו טע"מ ובדרך כניסה יש בו שיעור אז מטמא דרך כניסה כמ"ש רמב"ם בפי' משניות פ"ב דמייתי תוס' ב"ב ק' ע"ב ד"ה ורומן וכו' ע"ש ועיין בלונתת דבנו ור"א בבנב מוכח על אקקופס דמייתי ש"ם מולין קכ"ו ע"א מ"מ כל זה לענין קוף טומאה לאת אבל אבל להאמיר דרך הטומאה דרך חלונות וחורי' אין חילוק בין כניסה ליציאה בין לבנות לו לידר כל זה מבואר בריב"ם תשובה סי' של"ג דף קכ"ד ע"א בדפוס ערלין ומלוה לפיין שם כי הפני יהושע לא ע"ש:

הארכתי בזה יען כי הנאון בני יהושע ז"ל בחי' לברכות ט' ע"ב וקוכה יו"ד ע"א ריש ע"א ור"פ היטן כתבו אחר מ"ם ש"כ לפי המובן הפשוט דטומאה המשכת ע"י חודי' פ"ם דרבנן הוא דאיל פילא בקופא דמתא לסוליא כן מלשון רש"י קוכה יו"ד ע"א ור"פ היטן והוא דקדוק קלוש ומ"ש הש"ך נסתייעא מלשון מהרי"ל ומ"א כמדומה לי שפ"י לא עיין בפרס בתהרי"ל רק שנכתב מהרי"ל כי בתהרי"ל לא נזכר מזה כלל אלא אגב אורחא ע"ש אך מלשון מ"א סי' והוא באהל עם המת ושמע לי' דוקא עם המת אבל באהל אחר לא וקשה לידוק מקומא איכא אבל אם הוא בבית הפרס וכו' ושמע דוקא בבית הפרס אבל באהל אחר אי' רק שנכנס לו סטומאה ע"י פ"ט נמי הוא דאורייתא ומ"ש באהל עם המת היינו עם המת כי מ"ש אהל זה מאהל זה כמ"ש בשנות יעקב חכ"ל. ולאיתו מקוכה י"ם ע"א מ"ש מגיב הקמוך היינו לפי הנחתו דמיירי בפתוח ויבואר לקמן מי"ה דליתא:

אך כ"ל דשניק רבבי ושקיל זוטרי דה"ל להביא ראי' מלשון רש"י שם שכ' בתקקנא ד"ה הכי נמיירי לה מקיני לא דאין לבוד באמצע עכ"ל משמע מן הלד יש לבוד אפי' בטומאה וא"כ ק' מכמה דוכתי דטומאה נכנסה ע"י חור טפח אע"כ דרבנן בעלמא הוא לכל הפחות עד שיהיה ב"ט שלא תתוכה לבוד. ראה זה דבר חדש הוא דמ"הת נכנסה טומאה ע"י פתח ואחון כמי ג"ט אבל בע"ט דרבנן הוא וזה לא נאלא בשום בוסק לאלם בכך אלא אם הכל דאורייתא אם הכל דרבנן:

והנלע"ד דש"ל לרש"י דמעולם לא נסתפק אדם דבטומאה הלכתא נמיירי לי' דאין לבוד מן הלד וכדמוכח מכמה משניות ובהכי איכא לאוקמי משנה דביב שהוא מן הסתם בלדי הבית בקיר הסומה לא באמצע דריסת רגלי בני אדם אך באמצע האהל הוה ס"ל כיון דאהל דס' חקת סתמא כתיב וילמי' ג"ז אהל אהל ממשכן לכל הלכותיו א"כ יהיה ממש כאהל דכל התורה כולה ואי בכל התורה לא

רבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל

כפיו. חזר הרי הוא עובד ונושא בפיו. באבל רבתי עד מתי הוא מטמא לו ר' מאיר אומר כל אוחו היום אפילו נסתם הגולל ר' שמעון אומר עד ג' ימים ר' יהודה אומר משום ר' טרפון עד שיטתם הגולל. מעשה שמת בן יהוצדק בלוד ובא ר' יוחנן אחיו מן הגליל מאחר שגסתם הגולל ובאו ושאלו לחכמים ואמרו אל יטמא אלא פתחו לו צד קבר ויראה. הרי למדנו שאין מטמא עד שיסתם הגולל אפילו אחר כמה ימים מטמא כל זמן שלא נסתם הגולל. ולמדנו שכהן אינו מטמא לנפל כיון דבשילהי פרק מילה (דף קלו) פסק כרשב"ג כל שלא שהה ל' יום באדם ספיקא הוי ואינו מטמא בתוך ל' לולי דקים ליה שכלו לו חרשיו. ואינו מטמא לקרובי האם שאינו יורש בפרק יש נוחלין. ובמקום שנטמא למת מצוה אינו מושך את ירו ער שיבאו נושאי המטה וחילופיהן. אבל לכתחלה אם יש אדם אחר עמו אינו מטמא. וכהן שפירש מדרכי ציבור כל זמן שלא חזר הרי זה חולין. אבל עשה תשובה חוזר לקרושחו כרתנן בפ' מומין (דף מה) כהן שנשא נשים בעבירה פסול עד שירור הנאה גודר ועובד יורד ומגרש והא דתנן בפרק אין עומדין (דף לז) [דף לב] כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו בשלא עשה תשובה אבל עשה תשובה ארחץ בנקיון כפי ואסובבה. בירושלמי פ' הנזקין שלא תאמר איש פלו' שופך דמים והוא מברכני אומר הקדוש ברוך הוא וכי הוא מברך ולא כתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם זהו כשעשה חשובה. ואמרינן במנחות (דף מב) [דף קט] כהן שעבד ע"ג ושב רב נחמן ורב יהודה אמרי קרבנו דיה ניחוח. ובפרק שלשה מינין בגזיר גוסס עובד כהן משום להחלו.

במסכת סוטה (דף מג) מת בבית סתום אסור לכהן ליקרב בתוך ד' אמות. מת תופס ד' לטומאה כשהוא בקבר. אבל כשהוא במטה שמוציאין אותו ובעת צידוק הדין מעמידין אותו אינו חופס דאין שם קביעוחו. ואדם שנפל וגשבר המפדקת ורוב בשר נחתך עמו אף על פי שיש בו נשמה ועדיין הוא חי מוזהר כהן עליו מלטמא ואמרינן בפרק א' דשחיטת חולין (דף כא) [דף כ] אמר זעירי נשברה מפרקת ורוב בשד עמו מטמא באהל. וכן קרעו כדג מגבו וכן עשאו גיסטרא לאדם או ניטלה ירך וחלל שלו אם דבוק ונדאה חסר מטמא באהל אבל גוסס אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגויד או שחט בו שנים או רוב שנים אינו מטמא. ואסור לכהן לילך לבית הקבדות דקבד נמי מטמא רכתיב או בקבר ואפילו בית הפרס שנידש בה קבר עד מאה אמה אסור לכל רות. כהן שאין לו ررך לילך כי אם ررך בית הקבדות אסור אבל דרך בית הפרס מותר. כדאמרי' בפרק ג' דברכות (דף יס) מדלגין היינו על גבי ארונות. והולכים לידיד של גוים בחוצה לארץ וחו"ל כך מטמא כבית הפרס וכן ללמוד תורה ולישא אשה כיוסי הכהן שהלך אחרי בו לציידן. אשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת דספק ספיקא הוא דשמא נפל הוא או שמא נקבה היא. אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה. ואינו מיטמא לאשתו פסולה אבל אם אביו או אמו או אחיו ואחותו ובנו ובתו ממזדין מיטמא להן חוץ מאחיו או בנו ובחו שנולדו משפחה כנענית או נכרית אין מטמא להן. וכהן צריך לנהוג בקדושה דכתיב קדושים תהיו וקדשתו. וקבלתי מאבא מורי רבי י"בק ב"ד משה ז"ל דכהן אין מוזהד על כל כלי מתכות אם נוגעות במת או אם היו באהל המת דאמר בתורת כהנים אמור אל הכהנים לנפש לא יטמא אין לי אלא מת מניין לרבות את הדם וכו'. עד מנין לרבות כל טומאות הפורשות מן המת וכו'. דווקא פורשות מן המת נקט ולא גקט הבאות מן המת. וממודי ר' יהודה ב"ר קלונימוס בר מאיר ז"ל קבלתי מדאמר בספדי בפרשת פרה ובפרשת מדין בחלל חרב לימד על החרב שמטמאה טומאת שבעה והנוגע בה טמא טומאת שבעה ולא קחני המאהיל עליה מטמא טומאת ז' ש"מ הנוגע בה כנוגע במת עצמו. אבל לא לאהל. מיהו כהן אינו חייב מלקות אלא על הטומאות הפורשות מן המת. כדאיתא בתורת כהנים ולא על כלי מחכות כי אם על השדרה והגלגולת ורוב עצמו'

ורביעית דם וכזית מן המת והאיברים זה הכלל כל שהוא בלא יבא ונפש מוזהד עליו. אבל גולל ודופק אעפ"י שמטמא באהל והרב שהוא כמת אינו נפש ואינו מוזהר עליו. וזרקתי עליכם מים סהורים:

שסז **מנהגים** מי שמתו מוטל לפניו אינו נכנס לבית הכנסת להתפלל אלא יושב מבחוץ ומתפלל לאפוקי שאינו מתו אלא קרובו דלא. ואדם חשוב יושבין אצלו משום כבודו. ואותם שהתפללו עם האבל כבר כשנכנסין לבית הכנסת אל יתפללו עם הצבור שבבר גפסרו. אלא קודין את שמע פרשה ראשונה.

במגנצא ובוורמייש' אין יושבין על פחות משלשים. אבל שדבו ימי אבלו בקיץ וטורח לו הזיעה מותר לתת לו חלוק לבן לובשו אחר יום או יומים ואחר כך ילבשנו.

במגנצא הורה רבי' שמואל הכהן לכנופי בי עשרה כל שבעה במקום שנפטר המת ואפי' אין שם אבל מפני שהנשמה אוננת שם כל שבעה. ואין נוהגין כן אלא דווקא במקום שיש לו קרוב והוא במקום דחוק שהוא היה חייב לישב עליו אבילות אלא שנחרחק והכל מודים.

מי שאירעו אבל לפני יום טוב יום אחר בטל ממנו גזירת שבעה ולא גזירת שלשים. ומקצת היום ככולו.

שינוי עשו בווידמישא בימי רבותינו שנפטר מת בראש חדש ואמדו צידוק הדין וקדיש. ומה שעשו לתלמיד חכם גדול עשו. השיב ר' משלם לר' נחמיה ששאל אם אומר צידוק הדין. ודאי אין אומד לא בראש חדש ולא בחולו של מועד שהרי אין אומר בפורים שכן שנינו שאסור בהספד ובתענית וכל שכן בר"ח ובחש"מ דאורייתא ואם תדצה לומר יאמרו צידוק הדין ולא יספדו. הרי אמרו אין מניחין את המטה ברחוב בחולו של מועד שלא להרגיל את ההספד מיהו על חכם גדול מספידין. במגנצא מת א' בג' בניסן ואמרו עליו צידוק הדין. בווידמש"א אם אירע מת בט' באב אומר צידוק הדין. בשפיד"א נפטר מת ביום שלפני פסח וצוה ר' אליקים לומר צידוק הדין.

ביום טוב ראשון של סוכות נפטרה אשתו של רבי יצחק ב"ר יהודה למחר ביום השני הלכו כל הקהל בהשכמה קודם התפלה וקברוה ולא הלכו עם האבל לביתו לנחמו זנם הוא הלך לבית הכנסת. לאחר סוכות נהג אבילות רק ששה ימים בלבד.

הודה רבי יצחק לר' יהודה בנו כשמתה אמו שילך יחף לביתו כשיתנוד אע"ג דיום טוב היה. ואין נוהגין לילך יחף כשחוזדים מבית הקברות אלא על אביו ועל אמו בלבד.

שמועה רחוקה שכבר עברו ל' יום צריך לישב באבילות שעה אחת ויושב על גבי קרקע שעה וחולץ מנעליו ושוהא שעה אחת ונועל לאלתר. אדם שמת לו מת ובתוך שלשים נולד לו בן אינו עושה שמחה ומשחה ביום המילה. אין הכהנים מטמאין לאחים מן האם. מנהגים רבי קלונימוס ראיתי אבל קודם ששלמו אבליו היה יוצא לבית הקברות ללוות למת. אין אומד והוא רחוק בבית האבל ואין נופלין על פניהם עד לאחר גמר כל התפלה. ואין קורין שם הלל בראש חדש דאין אומר דבר שמחה ועוד משום לועג לרש. כי הנשמה אוננת שם ואין יאמרו לא המתים יהללויה. תו דעשרה שפירשו מן הציבור כיחידים דמו. לאחר שאמר צדוק הדין בבית הקברות לוקחים עפר ועשב עמו ומשליכין אחד גיום ואומר יציצו מעיר כעשב הארץ. אתחיית המתים כתיב. ורוחצי' ידיהם ופניהם ואומר בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים. בויר"משא אומר בראש חדש צידוק הדין בדרך כשהולכין לבית הקברות וקדיש בבית הקברות. אבל במגנצא אין אומר אלא על תלמיד חכם. פעם אחת קברו מת בחולו של מועד ועמד ר' ואמר צידוק הדין לפי שאינו הספד. אלא קבלת דין שמים. וגם נכנס בביתו וניחמן. כדאמר התם אבל אחרים מתעסקין בו לנחמו והוא יושב על גבי כסאו ומקבל תנחומין.

ג. רמב"ם בפוף הלכות מאכלות אסורות [הלכה מ]:

הגהות והערות

י) תוקן ממהדורת פרלאג תקמ"ה, וכן הגיהו נמיר חיים ומקור חיים:

יא) עיין [שו"ת] ר"ל מזרחי חלק ג' (ע"ו ע"מ) [סימן עט"ר], רמב"ם חלק ג' [סימן] קי"ב ותומה יבמים [הלני פס סימן] כ"ה, זכרונות דף ל"ח [וכהן ד פ"ב הטעמה הס"]:

(נ"ל"ון פ"א)

יב) תוקן ממהדורת דונגלא תק"פ:

יג) מכאן והלאה נמצא בדפוס ראפאנייפכורג בס"ק הקודם:

יד) תוקן ע"פ כת"ק של רע"ח:

טו) בוגתו לתקן, דכתקלת דפוסים כתוב "בטומאה" בלוטה אינה מטמאה:

טז) יש לעיין דבהגהות מתם פופר שנדפסו בסו"ע מהדורת לונבערג יש כאן שינוי, ודפס שם בזה"ל, וכבר כתב כן המג"א לעיל סימן שי"ח סוף ס"ק י"ד ע"ש, ועיין תשובות מתם פופר פו"ס סימן פ"ג, וכן כתב אליה רבה ומחד משה [ע"ד נער וכו'], ע"כ. ולפנינו מוהן ע"פ הטעם הנדפס בפוף סו"ע מהדורת טולמן:

יז) בנ"ך מהדורת אמ"ד תנ"ט אולב בתוך פירוש רש"י ליקוט מקפרים שונים, ביניהם מספר קוד מיסרים. במהדורות שלפנינו לא נמצא מהליקוט כי אם קטעים בודדים. ח"ל "יפר בגן קטעים אלך כי הרשעים נידונים אפילו על נער שפיער לאביו ואמו בעת ילדתו אלא אמן לאביו לאמו ליתון ולא ולא אמן לאכול במאוכה ופעמים שהכה לאביו או אמו מקטנותו אפילו בשביעיק, ודוקא לשם גמור מידון אפילו על אילו עכירות. קוד מיסרים":

יח) וכן פיכם דבריו בדרכ"ז [מ"ל סימן ד] והובא בפמתי תשובה שם ס"ק ח:

יט) עיין סו"ת מתם פופר יו"ד סימן שנד שהר בו:

דמכל מקום מזיק לתינוק. וכתב הש"ך ביו"ד סימן שע"ג [פ"ק כ] דכשהטומאה בנים הסמוך ותור עפש ביניהן הוי טומאה דרבנן, כדמשמע בטור וב"י סימן זה [עמוד רסד], [ג]עכ"ל. [ד] וכמדומה שלא עיין יפה, דהטור מיירי בהולך על גבי אילן על פני השדה, דבשיש שם פותח טפח לא הוי כקבר סתום,

[ה]אבל אוהל טפח הוי דאורייתא, [ו]כמו שכתב הב"י [שם] סימן שס"ט [עמוד רנה ד"ה וחה] בהדיא בשם [ז]הרמב"ם [טומאת מת] פרק י"ב [הלכה ח], וכן משמע בתורת האדם דף ל"ד ע"ב [ענין ההולאה עמוד קה], וכן משמע ביראות סוף דף ק"ג [ע"ב] בטוספות [ד"ה מיון] ובנדה סוף פרק ז' [מ, ח ד"ה אילן] ובסוכה דף י"ח [ע"א], [ח]וכן משמעות המשניות בהלות. גם מה שכתב דסוף הטומאה לגאת הוי דרבנן, כתב הרב ב"י [שם סימן שפא עמוד רנח ד"ה כתב] פלוגתא בזה, וא"כ הבית דין מוחין ביד האב להוציאו משם אם הוא בר הבנה, ותינוק שאינו בר הבנה אסור להכניסו בידים. [ט]ומכל מקום כתב הש"ך [סימן שפא ס"ק א] בשם הרוקח [סוף סימן שטו] דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס בהוכל המת, דספק ספיקא הוא, [י]שמא הוא (זכר) [נקבה] [יא], או שמא הוא נפל, ע"ש. [יב][יג]ול"ע, דבלאו הכי מותר, [יד][טו][טז] דטהרה בלועה אינה מטמאה, [יז] כדאיתא משנה ה' פרק ז' דאהלות ובמולין פרק ד' [נא, ב], וכן פסק הרמב"ם סוף הלכות טומאת מת [פה, יא] דלא כרבי עקיבא [חולין עב, א], וכן דעת הרא"ש [בהשגות שם], וצ"ע. [יח]ולהאכילו בידים. ואיתא סוף פרק ט' דשבת [נ, ב] [יט]דאסור ליתן לתינוק חגב מי טמא לשמוק ומד מנייסו ולא יהיה לנו צריכותא ונלכך לומר דהוה ליה שני כתובים כו', אלא על כרחך דאין זה קושיא כלל דלכתוב מד משאר מיקורים דלא החכרו לענין זה, אלא אנו צריכים לתרץ מה דקשה לא לכתוב מד מנייסו ממה שזכרה התורה. ועוד הביא ב"י [שם ד"ה ואף] בשם מהר"א מזרחי [ויקרא כא, א]

אפילו דברים [כ] אסור [כא] להקשה, לא לכתוב שרצים ותימי בתה הלד מטומאה ודם, אלא הצריכותא לאו דוקא. חסו פלאי להתחכם על התלמוד שעשה כאן צריכותא ואין ניחא דלאו צריכותא היא ולא לנו מזה נפקותא גדולה לענין מלמדין. ונראה לענ"ד דודאי הצריכותא דוקא היא, ויש כאן פירכא על מה הלד, דהא בטומאת מת אשכחן נמי פעמים דמביא לידי כרת, כגון אם נכנס למקדש וקדשיו, על כרחך הוה פירכא, דהא על מה הלד פרכינן פירכא כל דהוא, וכאן הוה פירכא משונה. אף על גב דאינה משונה כמו הפירכא דפרכינן בגמרא, אבל מקום גם זה הוה פירכא טובה. אלא ברור הוא דהאי צריכותא הוא דוקא, ואין כאן שני כתובים הבאים כאחד כלל, דאם לא כן היה לו לתלמוד לתרץ כן. והנראה לענ"ד לפרש דברי הטור בדרך זה, דז"ל אם [עמוד רסה], כאשר שהכהן מחבר אלא לטמאות, כך הוא מחבר על הקטנים מלטמאות, וכתב הרמב"ם [אבל ג יב] שאין הגדולים מחברים אלא שלא לטמאות בית, אבל אם בא לטמאות בעצמו אין בית דין מצווין להפרישו, אלא שאבי הבן מצווה לתנכו בקדושה, ונראה לי שצריכין להפרישו, וכן משמע הלשון שדרשו [בנמות שם] אמור ואמרת [ויקרא] שם], להזהיר גדולים על הקטנים, משמע שצריך להזהירם מלטמאות, עכ"ל. וחז ודאי קשה מה למד הטור מן משמעות הלשון של הדרשה אחר שבגמרא פירשוהו דלא לטמאות בידים דוקא. על כן נראה לענ"ד דלשון להזהיר הגדולים כו' יש משמעות דלא קאי רק על הבית דין, ואפילו הם יצרלגים, וזה אמרו בגמרא דהאזהרה היתה על טומאה בידים דוקא, והיינו הבית דין, אבל על אביו לא היתה שום אזהרה מן התורה רק שמצד המינוך ראוי לתנכו, כמו שפיים [הטור] לתנכו בקדושה, והקדושה היא מינה מצד מיזוג דאוריתא אלא מדרבנן. וזו היא דעת הרמב"ם. והטור מולק ואומר דעל כל פנים האי אמור ואמרת משמעו שצריך להפרישו, אלא דהא דאמרינן בגמרא דלא ליספו ליה בידים דוקא היינו על הבית דין, כפי משמעות שהבין המקשן דקאי על הבית דין, וזה יש תינוק, אבל מכל מקום לפי האמת עיקרא דקרא דמזכיר אזהרה היינו על האב, שהוא חייב מן התורה. וזה מדוקדק בלשון הטור, שהתחיל בהבנים מחברים, דהיינו האב על בנו כל זמן שהוא ברשותו, ולא זכר הבית דין, ועל כן פיים לומר שצריך להזהירם, לשון יחיד, דעל אביו קאי לקיים בו אמור ואמרת להזהיר אותו ולהפרישו. ומע"ג דמתילה אמר ונראה לי שצריכים להפרישו, לשון רבים, היינו בכל הבבנים קאמר שיזהירו את בניהם, כמו שהתחיל בבבנים. אבל לעולם הטור ג"כ סבירא ליה דלענין טומאה אין על הבית דין מוטל להפרישם. ורמיא לזה, שהב"י [סוף עמוד תקמא] מביא דברי נמוקי יוסף [הלכות קטנות, טומאה ח, ח ד"ה מגיה] דסבירא ליה כהטור, ודברי נמוקי יוסף הם באב דוקא. כן נראה לענ"ד נכון להסכים דבריהם עם הרמב"ם, ולא לחלק בין טומאה לשאר עבירות, כיון דבתלמוד משווה אותם להדיא:

שערי תשובה

שמג (ד) בידים. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת בית אפרים חלק או"ח סימן כ"ג מה שכתבתי בזה ובחלק יו"ד [סוף] סימן ס"א וסימן ס"ב:

באר היטב

עכ"ל. ועיין ביו"ד סימן פ"ח סוף סעיף ז' דמכל מקום מזיק לתינוק. וכתב הש"ך ביו"ד סימן שע"ב בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותר ליכנס בהוכל המת, דספק ספיקא הוא, שמא הוא (זכר) [נקבה] [יב] או שמא הוא נפל, ע"ש.

וצ"ע, דבלאו הכי מותר, דטהרה בלועה אינה מטמאה, וצ"ע, מ"ח [שם], ע"ש: (ד) בידים. ואיתא סוף פרק ט' דשבת דאסור ליתן לתינוק חגב מי טמא לשמוק בו, שמא ימות ויאכלנו, ואפילו דבר שאין בו איסור אלא משום בל תאקלו אסור ליתן לו, וכל שכן דבר שמא דחזיא לאוכלו בעתיה, וכן כתב בהגהות מאר"י שם, והטעם, דהוי כמאן דמאכילו בידים. אבל מותר ליתן עוף שמא לשמוק, דאע"ג דחזיא לא חזיא לאכילה כך, כדאיתא בבבא בתרא דף כ. קטן שלא הגיע לחינוך, ושמתים המיס הרוח לו, ואין שם יין ישראל, מותר לגדול ליתן לו סתם יינם, ובמנחי שיחזוג בשבת חלקים מיס רשיס המיס מחלה ואח"כ היין, רא"ש מגלת ג' [סימן] קי"ב. ונראה לי דאם היין אינו חזק שיפסיד ע"י כך, יצוהו לעכו"ס ליתן לו, מ"ש [ס"ק ג]. כתב רבינו ירוחם נתיב ג' חלק ג' דאין למהות בעכו"ס המאכילין אותם איסור, אבל אסור לומר לעכו"ס להאכיל אותם איסור, ומה חיתוק נריך לכך, כגון שהוא קצת חולה, מותר לומר לעכו"ס להאכיל אותם, וכן נוהגים בפסח שמצוים לעכו"ס ליתן החיתוק לניחו ולהשקותו חמץ. ואם החיתוק חולה ואי אפשר לשלח אותו חוץ לביתו, יבקש מעכו"ס שיתן

ביאור הגר"א

[ד] [שו"ע] ולהאכילו. שבת צ' כ', ותנא קמא כו' אי הכי כו':

הגהות דעק"א

ב) (פנ"א ס"ק ב) אבל אוהל טפח. וכן העלה בתשובת עבודת הגרשוני [סימן סד]: ג) (שם) וכן משמעות המשניות באהלות. עיין בפני יהושע בסוכה דף י' ע"ל ד"ה כמה יהא בין סוכה לסוכה, ובריש פרק הישן [כ, ב] ד"ה (וכין) [וכן] קומר. [ז]ועיין בתשובת זרע אברהם תלק יו"ד סימן י"ז: ד) (שם) וצ"ע. עיין תשובת הרדב"ז חלק ב' [ח"א] סימן ר' [ר]ע"ל:

לבושי שרד

שמג (א*) פנ"א סק"ב דמהרה בלועה, כל"ל [מ]:

אוצר מפרשים

ג (פנ"א ס"ק ב) עכ"ל וכפדומה. נ"ב, וכשיש חור מבית לבית, כגון בבין הקמורין, לכולי עלמא דאורייתא. ועיין שבות יעקב חלק א' סימן פ"ה, ועיין סוף ספר חזון נחום [על סדר טהרות]. וכבר כתב בן המג"א לעיל סימן שי"א סוף ס"ק י"ד, ע"ש. וכן כתב אליה רבה [שם ס"ק יד] וחמד משה [שם ס"ק ד] [מ]. ועיין תשובות חתם סופר [יו"ד סימן שם]: (חתם סופר)

ד (שם) כמו שכתב הב"י סימן שפ"ם. נ"ב, ועיין שם בפרק י"ד מהלכות טומאת מת [הלכה א] ופרק ג' הלכה ג' מהלכות אבל, ומהרי"ט [מ"א] סימן צ"ו: (חתם סופר)

ה (שם) הרמב"ם פרק י"ב. נ"ב, ועיין בסדר משדים [מ] במשלי י"ט [פסוק יח] בפסוק יסד בנך וגו', ע"ש. ועיין תוספות יום טוב פרק ז' ממסכתא תרומות משנה ג': (חתם סופר)

ו (שם) שמא הוא נקיבה או שמא הוא נפל, כצ"ל: (נתיב חיים)

ז (שם) וצ"ע דבלאו הכי סותר דטהרה בלועה אינה מטמאה, כצ"ל [מ]. ת"ב, וצ"ע אמאי לא הקשה ממשנה ב' פרק ג' דמסכת עדה שמביאין נשים מעוברות, מאי מהני, דילמא נכנסו לאוהל מת אלא דטהרה בלועה לא מטמאה. אך האמת יורה דדבו ההרוקח איירי באשה שקרבו ימיה ללדת ודוצה לילד שם, אפילו הבי מותר מטעם ספק ספיקא, דהא לא הוי טהרה בלועה [מ]: (נתיב חיים)

ח (שם) בדאיתא משנה ה' פרק ז' דאהלות. נ"ב, ויש לחלק, דשם ישבה על המשכה מה שאין בן סעוברת דעלמא עובר ירך אמו הוא, וחילוק זה מבואר סוף פרק קמא דערכין [ז, א], ע"ש [מ]. ושוב מצאתי באבני מלואים סימן פ"ב ס"ק א' בסוטו, דמייתי נמי סיבמות דף ע"מ [ע"ב] דעובר היינו דביתא דאמו ולא הוה חציצה לענין טבילה, והוא הדין לענין טומאה. אלא דצל"ע בין לטעמא דידיה ובין לדידי א"כ ממה נפשך, אי הוא ואימיה חד גופא, (ו)איגנו כהן ולא מהחדין עליו לטמאו, ואי אפשר לחפוס החבל בשתי ראשין: (חתם סופר)

ט (שו"ע סעיף א) אסור. ומטעם זה אוסר בתשובת בית יהודה [יו"ד] סימן ס"ה להציע כלאים בעריסת התינוק. וע"ש בחלק יו"ד סימן י"ז הרבה דינין דשייבים לפרס דאיסוד דלפני עוד לא תתן מכשול [ויקרא יט, יד]: (אשל אברהם, א)

מהגרמ"פ בנדון זה, ובעת נדפסה אותה התשובה באגר"מ תו"מ ח"ב סי' ע"ג, הרגה בין השאר בנושא זה דתולה המסרב לקבל טיפול, וכתב שם בין השאר (באמצע אות ה') שאם יש בהרפואה איזו סכנה... אין ליתן בע"ב בכל אופן. ועי"ש עוד בסי' ע"ד וע"ה. ונראה שהתשבון הנ"ל הוא הוא היסוד לדברי מרן הגרמ"פ, ז"ל].

סימן לה

בגדר האיסור דטומאת כהנים

ע"ד השאלה אם מותר לכהן לנסוע למרתקים באוירון, באופן שיש אפשרות, או כמעט ודאות, שיאהיל ע"ג קברים. דאין לומר שהאוירון ישמש כאהל לחוץ בפני הטומאה, דהלא גוף האוירון נעשה הוא ממתכת, ומקבל טומאה ככל כלי מתכת, וקיי"ל דדבר המק"ט אינו חוצץ בפני הטומאה. ואף דהוא כלי גדול מאוד, מב"מ מק"ט, דבכלי מתכת לא שייך בל הדין דבא במדה[1], עי' כל זה בתשובות ארץ צבי (סי' צ"ג) להג"ר ארי' צבי פראמער (שהי' ידוע בשם הקאז'יגלובער, ואח"כ הי' ר"מ בישיבת חכמי לובלין, ונהרג ע"י הנאצים הארורים, הי"ד.)

ואם האוירון נעשה מאלומינום ולא מברזל, עי' תשו' אגר"מ (יו"ד ח"ב סי' קס"ד), שיצא לידון כרבר חדש, שאולי מתכת זו אינה מק"ט, דרוקא אותם ששה מיני מתכת שנזכרו בתורה מק"ט ולא שאר מיני מתכת, וממילא יוצא דהאוירון אינו מק"ט, וממילא שייך שפיר לומר שישמש כאהל לחוץ בפני הטומאה. אלא רעדיין לא פתרנו את כעייתנו בזה. חדא, דעיקר יסודו של הגרמ"פ, ז"ל, מחודש הוא מאד, ויש מפקפקים עליו, עי' בירחון מוריה, אדר הא', תשד"מ[2]. ועוד דאפילו נניח שכן, דהאוירון אינו מק"ט, מכ"מ אהל זרוק הוא, ואהל זרוק אינו חוצץ בפני הטומאה. ועי' בל זה באורך בארץ צבי ובאגר"מ הנ"ל, ובתשו' הר צבי חיו"ד (סי' ר"פ, ובמילואים שבסוף הספר).

א. טומאה בדקיע

והנה כעירובין (מג.) בעי רב חנינא, יש תחומין למעלה מעשרה, או אין תחומין למעלה מעשרה. ובתוס' שם (מה:) ד"ה לימא, כתבו לחדש, דאפילו לפי הצד ריש תחומין, מכ"מ בעבים או למעלה מהם בודאי לא שייך קנין שביתה בדקיע. כלומר, דקנין שביתה היינו באיזה מקום מסויים ע"ג הקרקע — על פני החבל. ותוך י"ט לקרקע ג"כ קיי"ל בתורת ודאי דמצורף הוא אל פני הקרקע. אבל למעלה מיו"ד טפחים ועד לרקיע (דהיינו — עד העבים, כמבואר שם בגמ') נסתפקו בגמ' אם גם אויר

1) ואפילו אילו היה האוירון נעשה מעץ, עדיין אין הדבר כ"כ ברור שאינו מקבל טומאה מפאת היותו בא במדה, שהרי מיותר הוא למדרס, ועי' משנה אחרונה (פב"ד דמס' כלים מ"ד) שנחלקו בזה הראשונים אם ככה"ג מקבל טומאה. ודבר זה מהלוקת היא כין דש"י ותוס' בפרק בירה (מד:), עיי"ש בחי' המיוחסים לר"ן, ובתשו' לב אריה (להר"ר אריה ליב גרוסנס, שליט"א, מלפנים אב"ד בלונדון), ח"ב סי' ט"ו, אות ב'.

2) ועיין עוד בס' טבילת כלים (כהן), עמ' רמ"ג, מש"כ בזה הג"ר יעקב קמינצקי, ז"ל.

זה מצורף אל פני התבל, ושייך לארם או לחפץ שנמצא באויר ההוא לקנות שביתה במקום שתחתיו עפ"י הארץ, או לא. אבל האויר שברקיע (שלמעלה מן העבים) שעל פני איזה מקום מסויים שע"ג הקרקע, אויר זה בודאי אינו מצורף לאותו המקום שתחתיו, ובודאי ליכא קנין שביתה ברקיע. ומעתה הי' נ"ל ע"ד האפשר, לפי מהלך זה של החוס', דאף לגבי טומאת אהל נמי דינא הכי, דמת המונח ע"ג קרקע (או שמוטמן מתחת לקרקע) טומאתו עולה עד לרקיע (כלשון המשגה באהלות פ"ט, ובשאר רוכחי), אך לא לתוך הרקיע, דכל האויר שעל גבי המת עד העבים מצורף לשטח הקרקע הזה, והעומד באויר ההוא חשוב כמאהיל על המת. אבל בעומד (או בנוסע) באויר שלמעלה מן העבים, י"ל דאין אותו האויר מצורף עוד למת, ולא חשיב כמאהיל על המת כשהוא בדקיע[3].

ולפי"ד הרווחנו, שבשעה שהאוירון למעלה מן העבים, אין טומאת המת בוקעת ועולה אל תוך הרקיע, ואין שם כעיית טומאה לכהנים. אך עדיין לא פתרנו את כל הבעיא, שהלא מקודם שמגביה האוירון עד למעלה מן העבים בבר עובר הוא ע"ג הקברים.

ב. ספק בגדר איסור טומאת כהנים

והנראה לומר כזה, דהנה יש להסתפק[4] ביסוד רינא רהך קרא דלנפש לא יטמא בעמיו, אם גדר האיסור הוא שלא יטמא למת, או שלא יתקרב למת באופן שאותה ההתקרבות היתה מביאה לידי טומאה.

ועפ"י פשוטו הי' נראה שזהו ספקר של המנ"ח ד"פ אמור (מצוה דסג סוף אות יג), וז"ל שם, לא אמנע מלבתוב מה שאיני ידוע, אף שאפשר הוא דבר פשוט למי שבקי ב ש"ס ושכלו בריא, אך איש כמוני לא אבוש מלכתוב מה שנסתפק לי. הנה ידוע ומפודסם ככל הש"ס, ספק טומאה ברה"י טמא... וס"ט ברה"ד טהוד לגמרי... וגם מבואר ראפילו במה ספקות, ברה"י טמא... ודבר זה דוקא בטומאה, אכל באיסורין אין נפק"מ בין רה"ר, וגם ס"ס שרי בכל האיסורים... אני מסתפק מה דינו לענין איסוד לאו כגון כאן כהן ונזיר... אם התרו בו שלא לטמאות, ועבר וטימא עצמו אי לוקין. אי נימא דהתורה גילתה דוקא לענין טומאה, דהיינו שהאדם נטמא וטעון טבילה... אבל לענין הלאו, הוי בשאר איסורין, אף דהוא טמא, מידי דהוי אטומאת שרץ שהוא טמא ומ"מ אין בהן דנזיר מוזהדים, ובן בס"ס ברה"י, אפשר דאפילו לכתחילה מותר לטמאות, כי לענין הלאו שלו, הוי ככל איסודים שבתורה, וס"ס שדיא, אך שהוא טמא... ובן להיפך, בס"ט ברה"ר דטהוד לגמרי, אי נימא ביון דהוא טהור גמור, מותד לטמאות עצמו לכתחילה בס' מת ברה"ר... או נימא, אף שהוא טהור, מ"מ לענין הלאו הרי הוא כשאר איסורין, וספקא דאודייתא לחומרא[5].

3) באהלות פ"ט וכבמה דוכתי הובא הלשון, דטומאה בוקעת ויורדת עד התהום, ובוקעת ועולה עד הרקיע, ועי' רמב"ם פ"כ מהל' טומאת מת ה"ו, דאפילו כלים הטמונים בקרקע תחת מאה אמה נטמאים. אך גם כדין זה לכאורה מן ההכרח לומר שיש כזה איזה גבול, דהלא דבר ידוע הוא שהעולם עגול הוא ככדור, ואם יש ביה"ק בצד השני של כדור העולם, אטו נימא דאף מצד זה איתא לטומאה, דבוקעת ויורדת, אלא ודאי צ"ל שגבול יש גם לתהום, ומצד השני לכדור העולם הוא כבר למטה מן התהום, וטהור. [ועי' מש"כ בזה בס' מנחת שלמה סי' נ"א סוף אות ב'.]

4) עי' כל זה (אותיות ב', ג', וד') בשו"ת לב אריה הנ"ל, ח"ב סי' ח'.

5) אך עוד יש לפרש את ספקו של המנ"ח באופן אחד, ועי' מש"כ זה בס' ארץ הצבי (סי' ב' הערה ג').

ג. נטמא וחזר ונטמא בו ביום

ועי׳ רמב״ם פ״ה מנזירות הט״ז, נטמא למת פעמים הרבה... אם התרו בו על כל פעם ופעם והוא מטמא, לוקה על כל אחת ואחת. (הי״ז:) בד״א בשנטמא ופירש וחזר ונגע... אבל אם היה נונע במת, ועריין המת בירו, ונגע במת אחר אינו חייב אלא אחת וכו׳. ובראב״ד שם, דרבה ורב יוסף הלכתא כרבה, ולדעת רבה, בכל טומאה וטומאה, אפילו שלא בחיבורין, אינו חייב אלא אחת, הואיל וטמא הוא.

ובפשוטו נראה דבהכי פליגי, דבטומאה וטומאה ביום שני, ראיבא תוספת טומאה על טומאתו, שהרי אינו יכול להתחיל ליטהד בהזאות שלישי ושביעי שלו עד יום נוסף מאוחר, לכו״ע אסור. ודוקא בטומאה וטומאה באותו היום, דליכא תוספת טומאה, אך עכ״פ, סוכ״ס הכהן הרי הוא מחקרב למת בשעה שבכבר פירש מלנגוע במת שהיה נוגע בו מעיקרא, בהכי פליגי הר״ם והראב״ד — מהו גדר האיסור רטומאת כהנים. דאם נפרש את הפסוק כפשוטו, דלנפש לא יטמא בעמיו, א״כ בכה״נ ליכא איסורא, שהרי במגעו דהשתא איננו מתטמא למת. אבל אם נתפוס שגדר האיסוד הוא שלא להתקרב למת, ואינו ענין כלל לטומאת המת, א״כ אף בכה״ג שפיר יש לאסור[6].

ד. טהרה בלועה לא מיטמאה

ועי׳ ש״ך ליו״ד (רס״י שע״א) שהביא מס׳ הרוקח, דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס לאהל המת מטעם ס״ס, שמא נפל הוא, ושמא נקבה הולד. ותמה על דבריו המג״א לאו״ח (סי׳ שמ״ג) דמאי אידיא מטעם ס״ס, תיפוק לי׳ דהולד הוא טהרה בלועה, וטהרה בלועה לא מיטמאה, במבואר במשנה בפ׳ בהמה המקשה. ועי׳ בתשו׳ אחיעזר (ח״ג סי׳ ס״ה אותיות ה׳־ו׳) שביאר בדעת הרוקח, דאף דאיה״נ דליכא טומאה על העובד בכניסת האם לאהל המת, מכ״מ, לולא הס״ס הי׳ אסוד, דאסור לכהן להתקרב למת, אפילו באופן שאינו מתטמא. וכן ביאר גיסו הג״ר אלחנן וואסערמאן, הי״ד (קובץ שיעורים ח״ב סי׳ מ״א)[7].

---

6) והעולם דגילים לבאר אחדת, דלכו״ע בעינן שיוסיף טומאה על טומאתו, אלא דבהכי פליגי הרמב״ם והראב״ד, בגדר הך דינא דטומאה בחיבורין, אם זה אופן שהאדם השני מתטמא בטומאת אב אע״פ שלא נגע באופן ישיר במת, דע״י החיבורין חשוב כאילו נגע במת, [דוגמת ענין העברת עלעקטרי], או דנימא, דכל זמן שהראשון עדיין נוגע במת, דדגת טומאתו שלו יותר גבוהה מאב פשוט, וחשוב קצת כאילו הוא אבי אבות, [עי׳ אבני נזר חיו״ד סי׳ חס״ו אותיות ג׳ וא״ו], וממילא, הנוגע בו מתטמא בדרגת טומאה ראב. דלצד הראשון, בנוגע וחוזר ונוגע באותו היום, ליכא שום תוספת טומאה, משא״כ לצד השני. אכן עי׳ שאג״א בתשובות החדשות (סי׳ י״א) וקרן אורה לנזיר (מב:) שהעירו, דאף דבגמ׳ נזיר (שמה) מבואר להדיא, שכל האיסור הזה של טומאת כהנים חלוי בתוספת טומאה, ודנו שם לגבי נוגע וחוזר ונוגע באותו היום, אם יש בכה״ג תוספת טומאה א״ל, וחלו דין זה כדין טומאה בחיבורין, אי הויא דאורייתא או דרבנן, מכ״מ דעת הרמב״ם כוראי שלא לפסוק כהך גמרא, שהרי הוא פסק בפ״ה מטומאת מת הל׳ ב׳, דכל דין טומאה בחיכודין אינו אלא דרבנן, [ועי׳ מש״כ בזה בסי׳ י״ד אות ח׳], ומב״מ פסק לחלק, דאף דנוגע וחוזר ונוגע אפילו באותו היום אסור, מכ״מ בנוגע במת שני כשעה שעדיין תפום במת הראשון, שדי. הדי להדיא שפסק לגמדי דלא כהנחת הגמ׳ נזיר הנ״ל, שיסור האיסור בטומאת כהנים הוא שלא לטמא את עצמו, אלא דס״ל דגדר האיסור הוא — שלא להתקרב למת.

7) ולפ״ז יש לעיין לדינא באשת כהן מעוברת, שאמרו לה הרופאים שכבר מת העובר שבמעיה, אלא שאינם רוצים להוציאו עדיין עד לאחר זמן, אם נאמר

ה. גוסס

ושניהם לדבר אחד נתכוונו לבאר עוד בדעת הסוברים (עי׳ גמ׳ נזיר (מג.) ותוס׳ שם, ומחבר ורמ״א ליו״ד סי׳ ש״ע) דכהן אסור ליכנס לאהל הגוסס, דאין זה בתורת גזירה והרחקה[8] — שמא ימות עליו לפתע פתאום[9], אלא שכעת הכהן עובר כבר על האיסור, ואפילו יוצא לבסוף שלא מת בעוד הכהן הזה באהלו, מכ״מ בשעתו עבר על האי׳ בתורת ודאי, דגדר גוסס הייגו — מי שעומד למות[10] בקרוב (חוך ג״י — עי׳ שו״ע יו״ד של״ט ס״ב), ואסור לכהן להתקרב למת, וגם אסור לו להתקרב למי שעומד למות, אע״ג דגוסס כחי, דאינו מטמא עד שימות ממש[11].

ו. אפר השדופים

וכה״ג עי׳ פחחי תשובה ליו״ד (שס״ט סק״ב) שנחלקו האחרונים אם כהן רשאי ל טמא לאפר המת, דמבואר במשנה פ״ב דאהלות מ״ב ראפר השרופים אינו מטמא, וממילא הי׳ צ״ל הדין דכהן רשאי ליגע באפר השרופים, ואעפ״כ יש אוסרים. ועפ״י דרכנו שפיר יש להבין דעת האוסרים, דאסור לכהן להתקרב למת אפילו באופן שאינו מתטמא בכך. ואף לדעת תשובת יעב״ץ המתיר, אין הכרח לומר דפליג אעצם קבורת המת, ובפסק הרמ״א ליו״ד (סי׳ שע״ג סי״ה), אבל בעודו בחיים אלא שהוא גוסס, לא שייך ל החיד מבח הך קרא ד״לה יטמא״, שהרי בעת ליכא צורך קבורה כלל.

דבכה״ג ג״כ יהיה הכהן מוזהר מליכנס לביתו — מקום שאשתו שם עם העובר המת, מפני שמתקרב למת, דאף דבודאי קיי״ל דטומאה כלועה לא מטמאה, מכ״מ עדיין הוא עובר על האיסור של התקרבות במת. והצעתי כל החשבון הזה לפני גדול אחד, ולאחר העיון אמר דבודאי מותר, דטומאה בלועה כמאן דליתא דמיא, וכדברי רש״י לנדה (מב:). אך לא הבנתי סברתו על נכון לחלק בזה בין טומאה בלועה לבין טהרה בלועה.

8) ועי׳ בספר לקח טוב (כלל ח׳) מאת הגר״י ענגיל, שיש כמה וכמה איסורי דאורייתא שהם בתורת סייג והרחקה.

9) ועיי״ש באחיעזר שמסחפק קצת בנקודה זו. ובאמת נראה לכאורה, דנפק״מ טובא איכא בזה לדינא, לענין אם כהן רשאי להיות באהל הגוסס שהוא אחר מז׳ הקרובים שלו, שמותר לו לטמא להם, דאם נתפוס שגדר האיסור בגוסס היינו בתורת חשש וגזירה — שמא ימות עליו לפתע פחאום, א״כ בז׳ קרובים מותר לו להיות באהלו, דכל זמן שהוא חי, הרי ליכא איסור בכלל, ולכשימות, הרי מותר לו להטמא אליו. אך אם נתפוס ככיאור הגאון בעל אחיעזר והג״ר אלחנן, דהוא איסור בפני עצמו שעוברים עליו ככר עכשיו — אפילו לא מת עליו בעודו באהלו, מחמת זה גופא — שמתקרב לזה שעומד למות, א״כ לכאורה יש לאסור כציור הנ״ל, דכהן דק מותר להטמא לז׳ קרובים כשהוא לצורך קבורת המת, דאע״ג דלא יהיה הכהן מוזהר מליכנס לביתו — מקום שאשתו שם עם העובר המת, מפני שמתקרב למת, דאף דבודאי קיי״ל דטומאה כלועה לא מטמאה, מכ״מ עדיין הוא עובר על האיסור של התקרבות במת. והצעתי כל החשבון הזה לפני גדול אחד, ולאחר העיון אמר דבודאי מותר, דטומאה בלועה כמאן דליתא דמיא, וכדברי רש״י לנדה (מב:). אך לא הבנתי סברתו על נכון לחלק בזה בין טומאה בלועה לבין טהרה בלועה.

8) ועי׳ בספר לקח טוב (כלל ח׳) מאת הגר״י ענגיל, שיש כמה וכמה איסורי דאורייתא שהם בתורת סייג והרחקה.

9) ועיי״ש באחיעזר שמסחפק קצת בנקודה זו. ובאמת נראה לכאורה, דנפק״מ טובא איכא בזה לדינא, לענין אם כהן רשאי להיות באהל הגוסס שהוא אחר מז׳ הקרובים שלו, שמותר לו לטמא להם, דאם נתפוס שגדר האיסור בגוסס היינו בתורת חשש וגזירה — שמא ימות עליו לפתע פחאום, א״כ בז׳ קרובים מותר לו להיות באהלו, דכל זמן שהוא חי, הרי ליכא איסור בכלל, ולכשימות, הרי מותר לו להטמא אליו. אך אם נתפוס ככיאור הגאון בעל אחיעזר והג״ר אלחנן, דהוא איסור בפני עצמו שעוברים עליו ככר עכשיו — אפילו לא מת עליו בעודו באהלו, מחמת זה גופא — שמתקרב לזה שעומד למות, א״כ לכאורה יש לאסור כציור הנ״ל, דכהן דק מותר להטמא לז׳ קרובים כשהוא לצורך

10) ועי׳ עור מש״כ מזה בסי׳ ל״ו אות ח׳.

11) וכן תפס בעל אבני גזר חיו״ד (סי׳ רס״ח אות י״ט), דכהן רק אסור במגע ומשא דגוסס, ולא נאסר ליכנס לאהל הגוסס, ואף דהרא״ש דהטור כתבו לאסור לבהן אפילו ליכנס לאהל הגוסס, אך ירוע שבזמן הרא״ש והטור עדיין לא נתגלה ספר הזוהר הקדוש וכו׳, אך אנחנו שזכינו לספר הזוה״ק, קרוב הדבר שאין איסור כהן בגוסס רק במגע ומשא, אבל מותר ליכנס לאהל... וצ״ע לדינא. והנה אם היינו חופסים שגדר האיסור במגע הגוסס הוא בתורת הרחקה וגזירה דאורייתא, א״כ, לא היה שייך כלל לחלק בין אהל לבין מגע ומשא. אך אם נאמר שגדר האיסור הוא שלא להתקרב לאדם זה שעומד למוח בקרוב, והאיסור הוא מחמח מצבו העכשוי ולא מפני מה שאפשר שיקרה בעחיר, א״כ, שפיר ניתן להיאמר, דרוקא בהתקרבות רמגע ומשא אסרה תורה, אבל התקרבוח רכניסה לאהלו של גוסס לא אסרה חורה. והא דאסור ליכנס לאהל המת, צ״ל לפי החשבון הזה, דהרי איסורין איתגייהו כהך קרא, איסור טומאה וגם איסוד התקרבוח, ועי׳ להלן בפנים המאמד (אות ט׳), ולהלן בהעדות (אוח י״ג).

סברת הרוקח הנ״ל, אלא י״ל רס״ל דאף דאסור להתקרב למת אפילו באופן שאינו מתטמא מחמתו, מכ״מ באפר השדופים, כמו שאין בו טומאה, דאמרינן פנים חדשות באו לכאן, ואינו נקרא בשם ״מת״, ה״נ אי אפשד לאסוד לכהן להתקרב לאפר זה, דאינו נקדא בשם ״מת״ כלל[12].

ז. ענין מתי עכו״ם

ועי׳ מחבר ורמ״א (שע״ב ס״ב), שנכון לכהן ליזהר שלא ליטמא למתי עכו״ס אפילו באהל. ויש מקום לבאר, דאף דדעת רוב הפוסקים (עי׳ אבנ״ז חיו״ד תס״ו אות ט״ז) לפסוק כר״ש, דעכו״ם אינם מטמאים באהל, מכ״מ עדיין יש לאסור לכהנים מליכנס לאהל המת דעכו״ם, דאסור לכהן להתקרב למת — אפילו באופן שלא יתטמא בכך, וכסבדת הרוקח[13].

ח. סוף טומאה לצאת וחרב ה״ה כחלל

ועי׳ חוס׳ נזיר (נד:) ד״ה ח״ש, שנחלקו הראשונים בטומאת חרב ה״ה כחלל, אם הכהן מוזהד על כך א״ל, ומסתמא התם גמי פליגי בנקודה זו, דבכה״ג הדי הכהן מתטמא בטומאת מת, אך איננו מתקרב לשום מת. ועי׳ בית יוסף ליו״ד (רס״י שע״א) שהביא מהכלבו בשם בעלי התוס׳, ובשם תה״ד, דאף בסוף טומאה לצאת ג״כ הויא טומאה שאין הנזיר מגלח עליה, וחליא בהך פלוגתא דראשונים שבחוס׳ נזיר הנ״ל, אם הכהן מוזהר עליה א״ל.

ועי׳ בס׳ הנפלא פתח האהל (כלל א׳ סי׳ ה׳) דברים נעימים בזה, דלפי פירוש הר״ח ועוד כמה דאשונים, האי דרקיק אינו ממעט בחלון (משום דאינו מבטלו שם), הוא מטעם דעומד לינטל כנטול דמי, ודינו בסוף טומאה לצאת, וממילא ניחא קו׳ התוס׳ שבת (מד.) אמתני׳ דסוף שבת, ואגמ׳ דמגילה (כו:), דמשמע מהתם דמהניא סתימה לחלון אף דאינו מבטלו, די״ל, דאף דהטומאה עוברת דרך החלון, מכ״מ אין הכהן מוזהר על סוף טומאה לצאת, וכדעת הר״ר יצחק מאיוור״א וחה״ד הנ״ל. ועיין עוד בזה בביאור הנצי״ב לשאילחות (סי׳ ק״ג אות זיי״ן) אם הכהנים מוזהרים אסוף טומאה לצאת.

וערמ״א ליו״ד (סי׳ שס״ט) שהביא שחי הדעות שבחוס׳ נזיר הנ״ל, אם כהנים מוזהרים אחרב ה״ה כחלל, וסיים לומר שנהגו להקל ואין נזהרים בזה. ואעפ״כ, בסי׳ שע״א ס״ד הביא להלכה דעת האוסרים לכהן להתטמא בסוף טומאה לצאת[14], ולפי דברינו, הני חרי

---

12) בנדה (כז:) אית ליה לר״ל, דמת שנתבלבלה צורתו אינו מטמא, וה״ט דחכמים דר״א רס״ל דאפר השרופים אינו מטמא. ור׳ יוחנן פליג עליה ומטמא בנתבלבלה צורתו, וטעמייהו דרבנן דמטהרי, עיי״ש בתוד״ה מת שפי׳ בפירוש השני, דבנשרף אין עליו עוד שם מת. ועיין בזה ארוכות דברים בתשובות בית יצחק (יו״ד ח״ב, סי׳ קנ״ה), אחיעזר (ח״ג סוף סי׳ ע״ב), ובשרידי אש (ח״ב סי׳ קל״ג).

13) אך, לפי מה שהסברנו למעלה (בהערה יא) עפ״י האבנ״ז, דאולי י״ל דמותר לכהן ליכנס לאהל הגוסס, ולא מיקריא התקרבות במת אלא רוקא במגע ובמשא אבל לא באהל, לפי״ז, שוב א״א להסביר כן בהך חומרא, שהרי לפי סברתו בהתקרבות בעלמא דאהל לא אסרה התורה כל שאין בה חלות טומאה. אכן, עיי״ש בפנים בתשו׳ אבנ״ז הנ״ל, שיש לו חשבון אחר שונה לגמרי שהביאו ליד המסקנא שלו.

14) ועי׳ שדה חמד (מערכת סמ״ך אות נ״ז) שהביא רעת הרשב״ש, דכל ההלכה דסוף טומאה לצאת רק נאמרה במשניות לגבי טומאת כלים, ולא לטמא את הארם. ולפי״ד בודאי אין הכהן מוזהר אסוף טומאה לצאת, דממ״נ שרי, דגם טומאה ליכא וגם התקרבות ליכא, וכחשבון שביארנו בפנים המאמר (באות ט׳).

פסקי סתרן אהדדי. ומן ההכרח לומר שמה שאסר בסוף טומאה לצאת הוא לחומרא בעלמא, וכלשון תה״ד שבב״י הנ״ל, דהואיל ורבנן קשישאי חששו לאיסור זה, חלילה להפליג דבריהם. אך מעיקר הדין, בודאי היה צ״ל מותר אף בסוט״ל, דמעיקר הדין קיי״ל רגדר האיסוד הוא — שלא להתקרב למת, וכדעת הרמב״ם והרוקח הנ״ל.

ט. סוף טומאה לצאת במתי עכו״ם

והנה בס׳ פתח האהל (כלל א׳ סימן וא״ו) הביא תשובת הגאון מוהר״ר יהושע מקוטנא [וכן דעת עוד כמה מגדולי הפוסקים], דאף רהרמ״א החמיד לאסור לכהנים להיטמא בסוף טומאה לצאח, היינו דוקא במתי ישראל, אבל במתי עכו״ם שדי. ובפשוטו יל״פ בדעתו דה״ט, דטומאח אהל במתי עכו״ם היא גופא חומרא, ואיסור כהנים בסוף טומאה לצאת הוא ג״כ חומרא, ואינו כדאי להעמיס חומרא ע״ג חומרא, לאסור בסוף טומאה לצאת אפילו במתי עכו״ם.

אכן לפי דרכנו יל״פ הוראה זו באופן אחר, רכבר הקדמנו לבאר דיש ב׳ אפשרויות בהבנת גדר האיסור דטומאת כהנים, די״ל דאסור לכהן להתטמא בטומאת מת, א״נ יל״פ דאסור לכהן להתקרב למת. ובאמת יש עוד אפשרות שלישית, דזה וזה בכלל האיסור, דאסור להתקרב למת אפי׳ באופן שאינו מתטמא, וגם אסור להתטמא — גם באופן שאינו מתקרב אליו[15]. ואם נתפוס כן, שפיר יובן מאי דאסרינן לכהן להיות באהל מתי עכו״ם אף דלדעת רוב הדאשונים ליכא בכה״ג טומאה. וכן, מאידך גיסא, מתמרינן לאסור לכהן להיות במקוס שסוף הטומאה לצאת, אף דאיננו מתקרב למת כלל, דמכ״מ, הרי הוא מתטמא בטומאת מת. אבל להחמיר גם במתי עכו״ם בסוף טומאה לצאת — זהו דבר שא״א להיות, דממנ״פ צריך להיות מותר, שהרי איננו מתטמא בטומאת המת, וגם איננו מתקרב למת[16].

י. סתירת ה״היתר״ לטומאת כהנים

והנה ח״א מחכמי זמננו המציא קולא מתודשת להתיר לכהנים לטמא למתים: שאם

---

15) וכן כתב בס׳ נזר הקודש למס׳ חולין (לדף ע״א, בדין טומאה בלועה, אות כ״ז), בכיאור שיטת הרוקח הנ״ל. ועי׳ משכ״ל בהערה יא עפ״י המהלך הזה.

16) ועד״ז יש לבאר ג״כ מה שהוכא כס׳ פתח האהל (כלל ה׳ אות ב׳) בשם הנתיכות, דאף ראנו מחמירים שלא להניח לכהנים לטמא למתי עכו״ם אפילו באהל, היינו דוקא שלא להאהיל על גביהם, או לעבור תחתם, אבל באהל המשכה יש להקל. [וכן הביא הר״ר אהרן פלדר בספרו יסודי שמחות בשם הגרמ״פ, ז״ל.] ועיי״ש כמה טעמים קלושים לזה.

ועפ״י המהלך הנ״ל יש להסביר, דלא חשיבא התקרבות למת אלא במאהיל עליו, או כעומד תחחיו ממש, וכאהל המשכה ליכא התקרבות כלל. ובאמת אף במתי ישראל היה צ״ל מותר בכה״ג, אלא דמכ״מ אסור מפני שהוא מתטמא בטומאת אהל, וגם זה בכלל האיסור, שלא להחטמא למת אפילו באופן דליכא התקרבות למת. אך במתי עכו״ם, דלרעת רוב הראשונים הרי אינם מטמאים כלל באהל, באהל המשכה דלא מיקרי התקרבות למת, יש להתיר ממנ״פ.

ועי׳ ש״ך ליו״ד (שע״ב סק״ב) שבתב, דבאהל המשכה ליכא אלא איסור דרבנן. וכבר תמהו עליו כל הפוסקים, ולא עלה על רעת שום קדמון בעולם שיהיה רק דרבנן. עי׳ תשו׳ חת״ס (יו״ד סי׳ ש״מ) מזה באריכות. ולפי דרכנו הנ״ל היה אפשר לבאר, דאף הש״ך לא ר״ל דליכא טומאה מראורייתא, אלא בנתו רק היתה לומר, דאף דשפיר איבא טומאה, מכ״מ האיסור לכהן ליכנס לאהל המשכה אינו אלא דרבנן, שהרי ליכא שום התקרבות למת, וס״ל להש״ך דמדאורייתא הכל תלוי בזה — בהתקרבות למת — ולא תלוי במה שהוא מתטמא כלל, בין להקל ובין להחמיר [אלא שאין זה זהה לגמרי עם מה שביארנו בכוונת הנתיבות, שהרי בש״ך המדובר הוא באהל

יקח הכהן בידו כלי מתכת שהוא טמא מתורת חדב ה"ה כחלל, [אשר רבר זה מותר לפי פסק הרמ"א שהבאנו לעיל], ובאותה שעה יגע הכהן במת, אשר בין לדעת הרמב"ם ובין לדעת הראב"ד ליכא איסודא כלל בנוגע במת שני בעודו בחיבורין עם המת הראשון, בכה"ג הוי היתד נמור לטמא למת.

והנה לפי ודכנו נתבאר, דליתא להך היתרא. דטעמא דשדינן לכהן להתטמא בטומאת חרב ה"ה כחלל היינו משום דמעיקר הדין תפסינן להלכה רנדר האיסור בטומאת כהנים הוא — שלא להתקרב למת, וממילא נראה פשוט וברור, רמאי רמורו כ"ע דבעודו בחיבורין עם מת אחד שרי ליגע במת שני, דהיינו דוקא אם הוא בחיבודין עם מת ממש. אבל אם הוא רק בחיבורין עם טומאת חרב ה"ה כחלל, אף רע"י מה שינע עכשיו במת לא יתוסף לו שום טומאה על טומאתו הקודמת, עריין י"ל דאסור לרעת הרמב"ם והדרוקת וכל הפוסקים הנ"ל, דאיסורא איכא לכהן שלא יתקרב למת, אפילו באופן שאינו מתטמא בכך.

יא. ב' אופני אהל זדוק

ועפ"י דרכנו היה נראה להוסיף עוד ולהציע בתודת אפשר ולומר, דמאי ראיתא בגמ' עירובין (ל:), דלמ"ד אהל זדוק לאו שמיה אהל, דאסור לכהן ליכנס לביה"ק באהל זדוק, דהיינו דוקא באהל זדוק המונח ע"ג בהמה, או שבני אדם נושאים אותו, ורגלי הנושאים נונעים בארץ, וכרפירשו התוס' בעירובין (ל:) ר"ה ומד סבר, [ועמשל"מ פי"א מטומאת מת ה"א בר"ה עוד נראה לומד.] אבל באהל זדוק הפורח באויר, כטלית המנפנפת שבמשנה באהלות שהביאו התוס', או בנוסע באוירון, התם לכו"ע שרי לכהן לעבור ע"ג ביה"ק[17], ואע"ג דבכה"ג יהיה טמא לכו"ע, דאינה כאהל אפילו להביא את הטומאה, וכ"ש שלא להציל מפני הטומאה, מכ"מ אולי י"ל דזה האופן של טומאת אהל הוא בל כך מרוחק מן המת, שנידון בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה, רבכה"ג לא חשיב כהתקרבות למת, וכבר ביארנו למעלה, דלפי מאי דפוסק הרמ"א בחרב ה"ה כחלל, אין גדד האי' לכהנים שלא להחטמא בטומאת המת, אלא שלא להתקרב למת, ואינו חלוי בטומאה כל עיקר, בין להקל ובין להחמיד, ראפילו במקום שעדיין יהיה הכהן טהור, עדיין אפשר לאסור החקרבות, וכמו כן יש להתיר היכא דליכא שיעור התקרבות, אפילו במקום שיהיה הכהן טמא.

המשכה שבחדר שני הסמוך לחדר המת, שהטומאה עוברת שם ברך החלון, ובציור הנתיכות המרובר הוא אפילו כאוחו החדר עצמו שהמת נמצא שם.] אך, עיי"ש בחח"ס שהבריח שט"ס הוא בלשון השי"ך.

17) ועיי"ש עוד במשל"מ הנ"ל שדצה לחדש בכונת הרמב"ם עפ"י דיוק לשונו, דבאהל זדוק המהלבת ע"ג קרקע לכו"ע חשיב אהל, ולא פליגי אלא בפורחת, ולפי דבדיו יוצא שכל דברינו נסתדים

סימן לו

בדיני מת וגבדא קטילא

א. דין עמלקי טריפה

סנהדדין (עח.) אמר רבא ההורג את הטריפה פטור וטריפה שהרג בפני ב"ד חייב, שלא בפני ב"ד פטור... דהויא לה עדות שאאילה"ז. (ופרש"י, שלא בפני ב"ד, ואתה בא לחייבו ע"פ ערים פטור, ראין ערותן עדות, דהויא עדות שאאילה"ז, לקיים בה דין הזמה, שאם הוזמו אין נהרגין, דגבדא קטילא בעו למיקטל.) הדי מחבאר להדיא מן הגמ', ראף דטריפה דינו כנבדא קטילא לענין עונש רציחה, [שההורגו אינו נהרג עליו], מכ"מ שפיר שייך להענישו בעונש מיתת ב"ד — לולא טעמא דערות שאאילה"ז, ולא אמרינן דמאחר דגבדא קטילא הוא, אין בהמתחנו אותו קיום של מיתת בי"ד, ולפיכך — בהדג בפני ב"ד חייב. ועי' בס' גור אריה יהודה (מאת בנו של הנ"ד מנחם זעמבא, הי"ד) בקונטרס המועדים (סי' כ"א, אות ב') וז"ל שמה, יש לעיין עוד בדבר, למאי דהעיד אאמו"ד שליט"א, לספק בענין מצוות מחיית עמלק, אם הוא ענין מצווה או ענין עונש, והכוונה כעין דמצינו בהדוגי בי"ד, דיש מ"ע על הב"ד להדוג ולהלקות וכה"ג, ומ"מ ענין מצוה זו היא בתורת עונש להגירון, ודאיה, דהרי כתב הרמב"ם בספר המצוות ובהל' סנהדרין דאסור להלקות בשבת, משום שאסור לענוש החוטאים בשבת, יעו"ש. הנה, ראף דליכא שום מלאכה במלקות, מכ"מ כיון דמצוה זו רב"ד הוא ענין עונש, אסורה בשבת. ועי' במרכבת המשנה (פכ"ג משבת) שכתב בספק המשל"מ ברודף אם ניתן להצילו בנפשו בשבת, וכתב, דדק מיתת בי"ד דהוי עונש, הוא דאסור בשבת, משא"כ רודף, דהוא מסורה לכל אדם, אינו בתורת עונש לגירון, ומותר בשבת, יעו"ש. הה"נ יש לעיין בענין מחיית עמלק, דמסורה לכל אדם, שאינו בתורת עונש כלל לגירון. ואפשר דכיון דחיוב מחיית עמלק משום עונותיהם... הוי זה עונש שמסור לכל אדם. ודן עפי"ז בעמלקי טריפה, אם יש מצוה להורגו. דאם הוא בתורת עונש, הרי טריפה לאו בר עונשין למיתה, דהרי אינו חי. אבל אם הוא מצות גבדא — לבער העמלקים, שפיר [י"ל ד]גם בטריפה [ישנו ל]חיוב זה וכו'. עכ"ד אאמו"ד שליט"א וכו'.

ודבריו הקדושים של הגאון הקדוש הב"ל צע"ג, שהדי מחבאר להדיא מתוך דכרי הגמ' סנהדרין הנ"ל, דדק מפאת החסדון ועדות שאאילה"ז הוא ראין ב"ד הורגים את הטריפה, אבל לולא ה"ט שפיר תשוב הטריפה בד עונשין, אפילו לגבי עונש מיתה, דאין דינו כגבדא קטילא אלא להלכות מסויימות.

ב. הטריפה כגבדא קטילא דוקא להלכות מסויימות

ועיי"ש עוד בגמ' סנהדרין הנ"ל, ואמר רבא הרובע את הטריפה חייב... מהו דתי מא ליהוי כמאן דמשמש מת וליפטר, קמ"ל דמשום הנאה הוא, והא אית לי' הנאה. (אכל רובע את המת ליכא הנאה, שעבר חמימותו ולחלחדתו ונצטנן, רש"י.) ואף דמשמע קצת מפשטות לשון הגמ' דחידוש דינו של רבא הוא הגדרה מחודשת בהבנת דין משמש מת ראינו חלוי בחי או במת, אלא כהנאה, אכל הטריפה דינו כמת לכל דיני התורה כולה, מכ"מ עי' אגד"מ (חו"מ ח"א סי' ס"א) דרבר ברור הוא שלכל איסורי וחיובי התורה הוי טריפה ככל איש שלם, ואשתו היא אשת איש גמורה, וחייבין עליה חנק, ואין שייך להסתפק ולהקשות בזה. וכן עי' תשו' אחיעזר (ח"ג סי' ל"ג אות ג') שהכריע לדינא כדברי התוס' רי"ד לשבת (דף

המה מגמרא מפורשת דעירובין, דמבואר להדיא שמה, דלמ"ד לאו שמי' אהל, הכהן מוזהד אהך טומאה. אכן דברי המשל"מ הנ"ל תמוהים מאד מכת הך גמ' (דעירובין) גופא, שבקשו למצוא אפשרות שהכהן יוכל לילך לביה"ק ולאכול את עירובו במקום שהוא רוצה לקנות שם שביתה, ולא מצאו אפשרות כזו אלא אליבא דמ"ד אהל זדוק שמי' אהל, ואילו לפי"ד המשל"מ משבח"ל לכו"ע ע"י אהל זדוק שאינו פורח אלא שמהלך ע"ג קדקע, והוא פלא. וכבר תמה כן בס' קדן אורה לנזיר (נה.)

הרה"ג ר' שמריו עוזמאן שליט"א

בענין דין אמת לאמיתו

בפרשת משפטים נוותה התורה יותר מעשרים מצוות, לפי מנין הרמב"ם והחינוך, בעניני ב"ד ודייניים. אחד מהדברים שמניו בכמה דוכתי בש"ס בענין הדיין הוא שידון דין אמת לאמיתו. ודין שהוא אמת אבל לא לאמיתו, פי' התוס' (שבת י.) היינו דין מרומה, והרשב"א פי' שהוא רמז לדייניים שיזהרו מרמאות והערמות בדברי הטוענים.

ושמעתי בזה אופן אחר, מפי אא"מ שליט"א: יש לבארו ע"פ מאי דאיתא בסנהדרין (י"ז.) אמר ר' כהנא סנהדרי שראו כולן לחובה פוטרין אותו, ע"כ. והנה אפשר שסברת כל הסנהדרין לחייב, וכשמגיעים לדיין האחרון יעשה חשבון שאם יאמר חייב, יפטר הנדון מדין ר' כהנא; ולכן יאמר פטור ויתחייב הנדון ע"פ רוב ד"ד שחייבוהו כבר: על זה הזהירה התורה לדון דין אמת לאמיתו: אף שדין זה אמת, דהא יולא ע"פ סברת סנהדרין שלמה של חכמים הסובריס שהנידון חייב, מ"מ אינו לאמיתו. (ועי' באור החיים עה"ת לא תהי' אחרי רבים לרעות).

ובזה הסביר בס' הדרש והעיון פרש"י על הפסוק "למען הטיל אות מידם להשיבו אל אביו", (בראשית ל"ז כ"ג) שכתב, וז"ל: רוח הקודש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להטיל אותו..." הרי כאן היו כל אחי יוסף דנין אותו לחובה; וא"כ נוכל לחשוב שגם כוונת ראובן היה לחייבו. אבל בדיני נפשות מסיימים בגדול, וכאן היה ראובן הגדול שבאחיו; וא"כ כשהגיעו אצלו ראה שכבר דנו שאר האחים לחובה, ואם יחייב גם הוא, יפטר יוסף – ולכן הלין בזכותו. ולאפוקי מהאי סברה פי' רש"י שדעת ראובן באמת היה לזכות את יוסף; לשם שמים נתכוון, להטיל אותו מידם, וזהו שכ' רש"י התורה העידה עליו כו'.

סימן מה

ד בעז"ה, ל"ב למנין, יזכה לראות בנין הנקרא קנין.

אמע"כ ידידי היקר ומופלג כו' מו"ה הגאון ר' **צבי** שליט"א.

אחדשה"ט וש"ת באה"ר ושלו' כל הנלוים אליו.

ראיתי מ"ש כ"ת בחוברת בית יצחק שנת תשמ"ה בענין עומאת כהנים, ואמרתי להראותו מהרהורי לבי עת עיוני בדבריו היקרים, מ"ש בענין הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת להכנס לאהל המת, כבר האריכו למאד בזה, בבעת ידוע לכ"ת (ע' באבנ"מ ועוגב יו"ע סי' קע"ו וכס' נתיבות שמואל על מ' חולין ועוד), והאמת כדברי הא"ר דמיירי שאשה כבר בחודש התשיעי ויכולה ליולד בכל יום ואעפ"כ מותר ונתיישב קושית המג"א.

(אגב מש"כ בהערה 8 להסתפק אם כהן מותר לבקר אצל קרוב שהוא גוסס, ראה בספק כזה בשו"ת ושב הכהן, אם כהן קטן מותר לעמאות לקרוב, לשיטת הרמב"ם דתלוי באיסור עומאה לרחוקים ע"ש (הובא הספק בפת"ש ליו"ד ע"ש. ובפשוטו נראה לענ"ד דמותר דאל"ה נמצא ילידא בארעא כו' דכהן גדול (למעלה מיג"ש) מותר ומצוה לעמאות, וקטן אסור, וראה כזה במש"ת פ' אחרי דל"ש לאסור קרובה לערוה וכגון במקום יבוס, אם הבילה בעצמה מותרת יעוש"ה, במה שהשיג על השע"מ, וה"ג אם כהן מותר לעמאות למת ממש אם הוא קרוב, אין סברא לאסור בגוסס).

ה מ"ש בענין אפר מת, אף שלכאורה יש לה"ר לדבריו מתוס' (סנהדרין י"ב.) שהקשו מאליפן כו' שנעמאו בנדב ואביהוא אף דנשרף גופן, ולא הקשו מהא דלא נתעסקו בהם אלעזר ואיתמר (ע' רמב"ן עה"ת דדין כ"ג הוה להם מדנמשחו בשמן המשחה, אבל עכ"פ אין פה עומאה) אלא משמע דעכ"פ איסור כהונה יש פה

אבל מ"מ לענ"ד קשה לחדש איסור כזה והכתוב לווה לנפש לא "יטמא" בעמיו, [וע"ע באהלות רפ"ב, על המת ועל כזית מן המת, והר"ש מביא סוגית הש"ס בגזיר פכ"ג דפריך על כזית כו' על מת מיבעיא, וקשה לומא נפק"מ במת שנשרף דדוקא מת שלם ושלדו קיימת טמא, ומתרצים דאף מת שלם אינו טמא אל מדרבנן, והדברים ידועים ואכמ"ל], ובעצם צודקים דברי הריעב"ץ להתיר כהן באפר המת.

ועוד נראה פשוט מש"ס מגילה (דף כ"ו ע"ב) דבמקום שאין הטומאה נכנסת מתר לכהן להכנס שם יעוש"ה, במעשה דרבא.

ג) **וטעם** שבמת עכו"ם ל"ש סוף טומאה לצאת, הנה רש"י בביצה (דף יו"ד) סותר א"ע למש"כ בסוף המס' אם הוא הלכה לממ"ם או מדרבנן, והתוס' יו"ט באהלות תפס לעיקר דהוי הלממ"ם ע"ש, אמנם פשוט דהלכה לא נאמרה במת עכו"ם, וז"ב.

(**ומש"כ** האבני נזר בזה בתשובה תס"ח וכו' אין לי עסק בנסתרות, והלכה פשוטה ופסוקה היא דאין כהן מיטמא לגדיקים, ומהרש"ם ה"ר ברורה מרש"י ב"מ דף פ"ה: ר"ל מליון מערתא דרבנן, שלא יכשלו כהנים לעבור עליהן ולהאהיל שלא תארע תקלה ע"י צדיקים ע"כ. ואמרתי בדרך הלצה דזוהי כוונת התו"כ פ' שמיני מכאן שאין הכהנים מיטמאין למתים. והקשה הרי כהיב מפורש הוא פ' אמור, ע' מלבי"ם, ואמרתי, מכאן שאין מטמאין אף לגדיקים כנדב ואביהוא).

ד) **מש"כ** כ"ת במאמר "לאי לך בעקבי הצאן" – דבריו נאים ומתקבלים, ובאתי רק להוסיף שטעות עיקרית יש פה במה שאותפות להתפלל בצבור, מפני שרוצות לתקות הגויים ואפרש דבריו: אצלנו אף ביחיד יהא להתפלל (וע' מג"א (סי' תע"ו) דמהרי"ל נסתפק אם מערבין לתפלה בצבור ואם נחשב לדבר מצוה, וע"ש שהמג"א ה"ר מר"א שאחר עבדו ע"ש), ואדרבה כח התפלה גלמד מתפלת חנה וכן מתפלת יונה (מי שענה ליונה במעי הדגה...) ורחיתי למבי"ע שתפלה בצבור הנהיגו רק בבית שני ועי' ביומא נ"ב. הביבין ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח, פירש"י אלא כל א' וא' מתפלל ע"ע כו' ע"ש. אמנם אצלם האו"ה הכל תלוי בשליח "לבור" שלהם והמ"י, וזהו שרוצין לתקות את העכו"ם. וע' בתפא"י (רפ"ז דסוטה) דאף דתפלה בכל לשון מ"מ במקום שכוונתם רק לתקוי העכו"ם בודאי אסור ע"ש שדבריו נכונים מאד [וכמובן דמעלה גדולה בצבור אבל עקרה אף ביחיד].

ובזה הנני ידידו עז דושה"ע ומאחל לו כע"ס שיוכל להגות בדת אמת בישוב הדעת,

כאו"ה הטהורה וכברכת ידידו מכבדו ומוקירו.

שמרי' שולמאן

נ.ב. בע"ה, כ' הש"ך (יו"ד ס' שע"ב) בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת להכנס באהל המת משום ס"ס ספק נפל ס' נקבה ע"ש, ורחיתי גם' זרע אברהם (סי' נ"ה ערך טומאת לידה) שהקשה מגמ' דגזיר (דף ד') דפריך ומנלן דגזיר שמשון מותר לטמאות למתי כו' ע"ש וא"ל דהמלאך הזירה לאמו שלא תאכל כל טומאה (ע"ש בתוס' יו"ט) ואמאי לא הזהירה שאסורה להכנס באהל המת, וע"כ דמותר לטמא למתים.

ונראה בעז"ה דכבר הקשה המג"א (סי' שמ"ג) דאמאי הולרך הרוקח לטעם דס"ס ת"ל דהוי עהרה בלועה ולא מטמאה (וע' באבני מילואים ובס' טוב יו"ע סי' קע"ו ואכמ"ל). ותירץ הא"ר דנפק"מ באשה שהיא בחודש התשיעי דילה ויכולה לילד בכל שעה ומ"מ מותרת מטעם ס"ס.

ולפ"ז לק"מ קושית הזרע אברהם דהרי באמת אמו מותרת היתה להכנס באהל המת

מעשה עהרה בלועה ואין לה"ר מזה דמז"ש מותר בעומאת מת, ובשעת לידה הוא מילתא דלא שכיחא שתכנס באהל המת, ודו"ק.

סימן מו

ב"ה יום ה' ראש חודש כסלו תשל"ט.

שלום וכט"ם לכבוד ידידי היקר הרב הגאון הריף ובקי המפורסם לשם ולתהלה כש"ת מוה"ר **שמרי' שולמאן** שליט"א, מחבר ספרים חשובים ונעלים, בפלאשינג נ.י.

אחרשב"ת בקונטרס "משמרת הקודש" (הנספח לספר גור אריה), שמיבר כ"מ שליט"א על מסכ קדושין בחריפות ובקיאות, ראיתי לבסוף בגליון שמביא דברי התוספות בפסחים דף ז', ד"ה על העבילה, שדעת רבינו תם היא דדוקא בעבילת גר מבדך אחר העבילה, דלא חזי קודם עבילה, מה שאין כן בשאר חייבי עבילה, אבל אומר הרי"ד דאין לגעור בנשים שמברכות אחר עבילה, כיון דאיכא עבילת גר דלא מלי לברך לא חלקו, ובשלחן ערוך יורה דעה סימן ר', הכריע הרמ"א דכן נכון שיברכו הנשים אחר העבילה, ומביא מבאר היטב, שכתב בשם השל"ה שיעבלו ב' פעמים, והברכה תהי' בין עבילה הראשונה להשניה.

והקשה, כיון שכבר עבלה מה מועיל עכשיו שתבדך, הרי אין בה עובר לעשייתן, ומלא שבספר דרכי תשובה מובא קושיא זו, ומתרץ שכוונת השל"ה ז"ל דתעבול בלא כוונה לעהרה, ודחה כ"מ שליט"א שאינו נראה כלל, דהרי עבילה זו לחולין לא צריך כוונה, וכמו שמצינו בגמרא חולין דף ל"א, דהה שנאנסה ועבלה עהורה, והרי בעבילה שאין צריכה שום מעשה כלל, רק שיתכסה הגוף במים מהני עבילה, אם כן בעת שמביא עבילה כזו אף בלא כוונה להתיר, ומסיים: שצריך עיון גדול לישב דברי השל"ה הקדוש.

באמת לא רצוני לומר שהקשיא היא לא קשיא מעיקרא, כיון שהגאון הדרכי תשובה מביא בספרו, ומתרץ שתעבול בלא כוונה לעהרה, וכן כת"ר הקשה כך, והניח בצריך עיון, המעיין בספר השל"ה בחלק א', בשער האותיות (בענין סור מרע-), כתב וזו לשונו: העבילה יש מחלוקת, אם האשה תברך קודם העבילה או לאחר שתעלה מהעבילה, וראיתי לחסידים ואנשי מעשה שהנהיג את אשתו כך, לאחר שתעבול כל גופה פעם אחת תעשה הברכה, ולאחר שתברך תעבול פעם שניה, ובזה תעשה קדושה יתירה ותהיה יולאת גם כן לשני הדיעות, עד כאן לשונו.

והרי מלשונו שכתב: "ובזה תעשה קדושה יתירה", מוכרחים לומר שכוונתו היתה להחדיר שאפילו לפי הדיעה שצריכה לברך קודם העבילה, לא עוברת על זה שאמרו חכמים: כל המצוות מבדך עליהן עובר לעשייתן - (פסחים דף ז'), כיון שהיא עוסקת במצוה זו לעבול, והיא נכנסת להמקוה בדעת לסחור מעומאתה ולהביא קדושה יתירה על עצמה בעבילה שניה מובן שלאחר עבילה הראשונה הגם שהיא נטהרה מהטומאה, אבל לפי רצונה היא עוד מתעסק במצוה זו ולהביא קדושה יתירה ושפיר היא מברכת קודם עבילה השניה, ותהיה יולאת גם כן לשתי הדיעות.

וראיה על זה מצינו כמו כן בהלקת גרות של שבת והברכה, שבשלחן ערוך הלכות שבת באורח חיים (סימן רס"ג סעיף ה'), שמביא הרמ"א בהג"ה, שיעשם דיעות אם הברכה תהיה קודם ההלקה או אחר ההלקה, וכתב: וכדי שיהא עובר לעשייתו, לא יהנה ממנו עד לאחר הברכה ומשימין היד לפני הנר אחר הלקה ומברכין, ואחר כך מסלקין היד, "וזה מיקרי עובר לעשייה", וכן המנהג עכ"ל.

ועיין שם במגן אברהם סעיף קטן י"א, שהאשה תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה, ואחר

לאורח הוא מיותר שפעמים אם יהיו יתקיימו, ונראה פ"י עפ"ז שאם ישתכחו
אותם אבל אם
ובזה נכלל להבין עוד שינוי גירסא שלפנינו לגירסת הרי"ף, שם
רמיינו מספר הנשמות והגופות שיהיו ודיינו האחרון והשאר לא יקיצו.
העניר להחיותכם ריבר תחלה מהתחיה שכולם שאלו בחיים אבל ג"כ הרי"ף
כולם שהם אמר ועניר להחיותכם מספר כולם ונל הגופות בכלל יגע
ואיך על הגופות המתים ירבר שיורע מספר כולם ולא יגע
יורע מספר כולכם והוא עניר להחיותכם הקיים יריעת המספר לתחיה,
ולא יקיצו בהתיה שהו חילוק ביו חילוק הנשמה והראשונים שאלו לגירסא שלפנינו
רק האחרון אשר בו נגמר תיקון הנשמה והראשונים שאלו בתרומת המות
הגוף הראשון, ולעתיר אין אחר אינו יקומו אם כולם אחת מתגלגלה פעמים ושלש ובכל פעם הגוף הוא גוף אחר אינו
ונשמה אחת מתגלגלת פעמים ושלש ובכל פעם הגוף הוא גוף אחר אינו יקומו אם
ג) כיה הנשמה בגוף ביה"ר ע"ב, ועיין בצליח שם שהעיר שבריבה
לדיעת המספר. וכתב הגה יש כאן הקיירה גדולה ועמוקה קצר השכל
האנרשי לחשיגה, והיא כי ידוע מה שנתפרסם באמונתינו שיש גלגול נשמות
ונשמה אחת מתגלגלת פעמים ושלש ובכל פעם הגוף הוא גוף אחר אינו
הגוף הראשון, ולעתיר אין אחר יהיה תחיית הגופים אם כולם יקומו אם
ג) כיה הנשמה בגוף ביה"ר ע"ב, ועיין בצליח שם שהעיר שבריבה
לא יקיצו בהתיה שהו חילוק ביו חילוק הנשמה והראשונים שאלו לגירסא שלפנינו
רק האחרון אשר בו נגמר תיקון הנשמה והראשונים שאלו בתרומת המות
יורע מספר כולכם והוא עניר להחיותכם הקיים יריעת המספר לתחיה,
ואיך על הגופות המתים ירבר שיורע מספר כולם ונל הגופות בכלל יגע
כולם שהם אמר ועניר להחיותכם שכולם שאלו בחיים אבל ג"כ הרי"ף
רמיינו מספר הנשמות והגופות שיהיו ודיינו האחרון והשאר לא יקיצו.
ובזה נכלל להבין עוד שינוי גירסא שלפנינו לגירסת הרי"ף, בבני
אחתם אבל אם
שלפנינו מסים ולקיים אתם ובני חיים ליתא, ותנה ב"ש ולקיים אתם
ומבלי לחלק בין חיים לבני חיים, ונראה דבמהרה יבנה בית המקדש
מקור שלא תלך לבית החיים לחוך את בנינם דראוי לבנות בית המקדש, ונפיד יש
שיהיו ראוין למלאות מים מן השלות לקדש מי חטאת שמעון על כהן
השורף את הפרה ארומה עי"ש. ותמעתי עוד פעם מחמת
צער בבית הקברות ולכן הנהיגו שלא תלך.

ל

ג) שהרי התיר לילך ליחיד לבית הקברות ולא לבית הכנסת
ביום כ"ש בזה.

עמה נפש יגפ.

ד) בן עגור בפי הנשים ובאמת אין לזה מקור, וראה בשבט מוסר פכיר
שמחמ" אשה נזהרת בפרט בימי עיבורה שלא תכנס למקומות של טומאה
ראשת כהן מותרת לילך לאהל דס"ם הוא שמא הוא זכר ושמא הוא נפל,
ואולי מעמם ראוי לדעתי מקורו עפ"י הרוקח המובא במג"א ס"י שמ"ג סקיב
ובמקומות אשה נזהרת בפרט בימי עיבורה שלא תכנס למקומות של טומאה
שחמ" אשה נזהרת בפרט בימי עיבורה שלא תכנס למקומות של טומאה
מקור שלא תלך לבית החיים לחוך את בנינם דראוי לבנות בית המקדש
ודמג"א שם מפלפל ובדר"י שם כתב דראוי לבנות בית המקדש ונפיד יש
שיהיו ראוין למלאות מים מן השלות לקדש מי חטאת שמעון על כהן
השורף את הפרה ארומה עי"ש. ותמעתי עוד פעם מחמת
צער בבית הקברות ולכן הנהיגו שלא תלך.

ל

ד) מפי מרן מאמא זצ"ל הנ"ז כתב בספר פני המים על דיני תשליך דף
נ"ג שבאנו ביום המאה הנשים רק מצד השני של חלון האהל אל
ביום שלפניו אז שלאחריו.

ומשים יחר לבית הקברות לחתפלל רק הנשים ביום שהיקון שאי בערב"ה עדיין שלא ילכו האנשים
ה) יעדות דבש רף פיח שהיקון שאי בערב"ה עדיין שלא ילכו האנשים
ביום שלפניו.

ד"ה. יש נוהגים שאשה המעברת לא תלך לבית הקברות ו) אך
לא ,ז) מקום אמא לא אם אין קפידא ח) אז
לעוד בנו ביום ראש"ש אז על קבר ילדיה ם ,ז) יש לילך שלא
אלעזר ר' ר' ר'

— כְּבָר בָּא עֶלְבּוֹנְךָ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְהוּא שִׁגְּרַנִי אֵצְלְךָ! מִיָּד שָׂמְחָה שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, הָלְכָה וְנִתְעַבְּרָה אֶת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע כֹּהֵן גָּדוֹל, וְהָיָה דּוֹמֶה דְּיוֹקְנוֹ לְמַטַּטְרוֹ"ן. מֶה עָשָׂה מַטַּטְרוֹ"ן? נַעֲשָׂה סַנְדָּק שֶׁלּוֹ. לְפִיכָךְ כָּל שָׁעָה שֶׁהָיָה רוֹצֶה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לַעֲלוֹת אֶל הָרָקִיעַ, הָיָה מַזְכִּיר הַשֵּׁם שֶׁמָּסַר לוֹ מַטַּטְרוֹ"ן וְעָלָה. לְכָךְ אָמְרוּ בִּבְרָכוֹת (כ, א), שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן הָיָה יוֹשֵׁב עַל שַׁעֲרֵי טְבִילָה, שֶׁלֹּא יִסְגְּעוּ חֲמוֹד אוֹ חֲזִיר אוֹ כֶּלֶב. וּפֵרֵשׁ רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל: וּמִנְהָג שֶׁפּוֹגַעַת בַּחֲבֵרְתָּהּ שֶׁהוֹלֶכֶת עִמָּהּ לְבֵית הַטְּבִילָה.

עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

יר) וְנִרְאֶה לִי, שֶׁאִם אֵין לָהּ אֲפִלּוּ אִשָּׁה לִפְגֹּעַ בָּהּ, תְּצַיֵּר צוּרַת בַּעְלָהּ אוֹ צוּרַת אֵיזֶה צַדִּיק זָקֵן אוֹ חָסִיד שֶׁתַּכִּיר לָהּ נֶגֶד עֵינֶיהָ, וְתֵחָשֵׁב לָהּ כְּאִלּוּ פָּגְעָה בְּאָדָם כָּשֵׁר תְּחִלָּה. גַּם צְרִיכָה הָאִשָּׁה בְּשָׁעָה שֶׁמִּזְדַּוֶּגֶת עִם בַּעְלָהּ, שֶׁתֵּחָשֵׁב בְּאֵיזֶה חָסִיד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לָהּ בָּנִים חֲכָמִים וַחֲסִידִים. דְּמִשַّעַם זֶה הָיָה רַבִּי יוֹחָנָן יוֹשֵׁב עַל שַׁעֲרֵי טְבִילָה, כְּדֵי שֶׁיִּפְגְּעוּ בּוֹ וְיִהְיוּ לָהֶן בָּנִים יָפִים וַחֲכָמִים כְּמוֹתוֹ, כַּנִּזְכָּר. וְטוֹב לַבַּעַל הֵיכָא דְּאֶפְשָׁר, לִשְׁמֹר לְאִשְׁתּוֹ בִּשְׁעַת הַטְּבִילָה, כְּדֵי שֶׁתִּפְגַּע בּוֹ תְּחִלָּה, וְלֹא תִּפְגַּע בָּדָשָׁע אוֹ כֶּלֶב אוֹ חֲמוֹר. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁיֵּשׁ בְּמַלְכוּת פֶּרֶס מְדִינָה, שֶׁבֵּית הַטְּבִילָה בַּחֲצַר הַיְּהוּדִים בְּמָקוֹם מֻצְנָע מִשַّעַם זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּפְגַּע הָאִשָּׁה בַּעֲלוֹתָהּ מִן הַטְּבִילָה בְּרָשָׁע אוֹ בְּדָבָר טָמֵא, כִּי אִם בִּיהוּדִים, אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. גַּם צְרִיכָה הָאִשָּׁה, שֶׁתִּזָּהֵר לִהְיוֹת טְהוֹרָה תָּמִיד, כְּלוֹמַר, שֶׁתִּטְבֹּל בְּשֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּהּ, וַאֲפִלּוּ אֵין בַּעְלָהּ בָּעִיר; מִשּׁוּם שֶׁכִּהְיוֹתָהּ בְּאוֹתָהּ טֻמְאָה, מִתְפַּשֶּׁטֶת בְּאֵיבָרֶיהָ וּמְעַפֶּשֶׁת שִׂכְלָהּ. וְכֵן מָצָאתִי בְּ'שַׁעֲרֵי־דּוּרָא' (הל' נדה סעיף כ): טוֹבְלוֹת אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בַּעֲלֵיהֶן בָּעִיר. וְכֵן הִנְהִיג רַבֵּנוּ שִׁמְעוֹן ז"ל אֶת בִּתּוֹ לִטְבֹּל אֲפִלּוּ בִּימֵי הַחֹרֶף בְּעֵת טְבִילָתָהּ, אֲפִלּוּ שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ, עַד כָּאן. גַּם תִּזָּהֵר הָאִשָּׁה, שֶׁלֹּא תְּעַכֵּב טְבִילָתָהּ, שֶׁכְּבוֹא זְמַנָּהּ לִטְבֹּל, אַל תַּעֲבִיר רֶגַע. וְכֵן אָמְרִינָן בִּירוּשַׁלְמִי (ע' טור וב"י יו"ד ריש סי' קצו בשם הירושלמי) וְכוּ': אָסוּר לְאִשָּׁה לַעֲמֹד בְּלֹא טְבִילָה.

טו) וְצָרִיךְ שֶׁתְּדַקְדֵּק הָאִשָּׁה בַּמָּקוֹם שֶׁטּוֹבֶלֶת בָּהּ, אִם רוֹאֶה אוֹתָהּ חֲסָרָה מַה שֶּׁלֹּא הָיָה כָּךְ מִקֹּדֶם, שֶׁאִם כֵּן שֶׁנֶּחְסַר שֶׁעוּרָהּ. גַּם תְּכַוֵּן בִּטְבִילָתָהּ, שֶׁיִּרָחֲמוּהָ מִן הַשָּׁמַיִם לָתֵת לָהּ הֶרְיוֹן מִטְּבִילָה זוֹ, בֵּן זָכָר יֵרָא

מוהר"ר אליהו הכהן נדפס מאוסף דיק איפמר

(16)

אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע, מוּכָן לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּבְחִדְּשֵׁי עִבּוּרָהּ תְּבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּהְיֶה מְתֻקָּן בְּאֵיבָרָיו, וְלֹא יִהְיֶה נֵפֶל, שָׁפִיר (ו) וְסַנְדָּל (ה) אוֹ חוֹלֵנִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְעַכֵּב חֲלִיוֹ לִמּוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהַתְּפִלָּה מוֹעֶלֶת לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה, אַף אִם נִגְזַר עַל הַוָּלָד הַזֶּה אֵיזֶה דָּבָר מֵהַנִּזְכָּרִים. וְלֹאָה תּוֹכִיחַ, שֶׁהָפְכָה לִדְיָנָה מִזְּכָר לִנְקֵבָה, כְּאָמְרָם ז"ל (ברכות ס, א. וע' כ"ר עב, ו). גַּם תִּזָּהֵר שֶׁלֹּא תִּכְעַס בִּימֵי עִבּוּרָהּ. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהַכַּעַס רַע בְּכָל זְמַן — כָּל־שֶׁכֵּן וְקַל־וָחֹמֶר בִּימֵי עִבּוּרָהּ, שֶׁמַּזִּיק לַוָּלָד שֶׁיֶּחֱלֶה וְיֶחֱלַשׁ. וְאִפְשָׁר שֶׁתַּפִּיל מֵרֹב כַּעַסָהּ, וְנִמְצָא הוֹרֶגֶת בָּנֶיהָ בְּיָדֶיהָ בְּכַעַסָהּ, וְנִמְצָא בִּשְׁכִיל כַּעַס רֶגַע תִּצְטַעֵר כָּל יָמֶיהָ, שֶׁאִם יוֹצֵא הַוָּלָד חוֹלֵנִי, כַּמָּה מִצְטַעֶרֶת עִמּוֹ; וְאִם תַּפִּיל — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁכָּל יָמֶיהָ מַכְאוֹבִים.

טז) גַּם תִּהְיֶה נִזְהֶרֶת הָאִשָּׁה בִּימֵי עִבּוּרָהּ בְּעִנְיַן הַמַּאֲכָלִים (עַיֵּן בְּ'רֵאשִׁית־חָכְמָה' (ת"נ פרק ד"א שער ה, ה–ו) זֶה לְשׁוֹנוֹ: שֶׁהַמַּאֲכָלִים הָרָעִים מַזִּיק לַוָּלָד. עַיֵּן שָׁם מַה תֹּאכַל לְתִקּוּן הַוָּלָד וּמַה לֹא תֹּאכַל), שֶׁהַמַּאֲכָל הָרַע מְטַפֵּשׁ לַיֶּלֶד, שֶׁכָּל מַה שֶּׁאִמּוֹ אוֹכֶלֶת הַוָּלָד טוֹעֵם, כְּאָמְרָם ז"ל (נדה ל, ב), וְגַם הַוָּלָד מִתְאַוֶּה בְּפִי מַאֲכָלָהּ. וּמַעֲשֶׂה אוֹתָהּ מַלְכְּתָא יוֹכִיחַ, שֶׁהָיְתָה אוֹכֶלֶת אֶתְרוֹגִים בִּימֵי עִבּוּרָהּ, וְיָלְדָה בַּת שֶׁהָיְתָה מֵרִיחָה רֵיחַ אֶתְרוֹג, בִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (כתובות סא, א). גַּם תִּהְיֶה נִזְהֶרֶת, בִּפְרָט בִּימֵי עִבּוּרָהּ, שֶׁלֹּא תִּפָּגֵם בִּמְקוֹמוֹת שֶׁל טֻמְאָה וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ שָׁם רֵיחַ רָע, לְפִי שֶׁהַוָּלָד בּוֹצֵר בְּפִי רְאוּת עֵינֶיהָ. וְעֻבְדָּא דְּהַהִיא מַלְכְּתָא יוֹכִיחַ, שֶׁיָּלְדָה בֵּן כּוּשִׁי, עַל שֶׁהָיְתָה בַּחֲדַר מִשְׁכָּבָם צוּרָה כּוּשִׁית, וְנוֹצַר הַוָּלָד כְּפִי הַצּוּרָה שֶׁרָאֲתָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, כִּדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (כ"ר עג, י). גַּם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (הוריות יג, ב): עֲשָׂרָה דְּבָרִים מְשַׁבְּחִים הַתַּלְמוּד, דְּחַד מֵהֶם — הָעוֹבֵר בִּמְקוֹמוֹת מְרֵיחַ רָע. וְהָאִשָּׁה הָעוֹבֶרֶת בִּימֵי עִבּוּרָהּ בִּמְקוֹמוֹת אֵלּוּ, נוֹצָר הַוָּלָד טִפֵּשׁ אוֹ חֲסַר דַּעַת, כִּי הָרֵיחַ רַע מְטַפֵּשׁ דָּמוֹ. אֶלָּא תֵּשֵׁב בִּימֵי עִבּוּרָהּ בִּמְקוֹמוֹת קְדֵשָׁה וְטָהֳרָה, בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּמִדְרָשׁוֹת, וְתָמִיד לִרְאוֹת תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים, חֲסִידִים וַאֲנָשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְתִשְׁמַע דִּבְרֵי־תּוֹרָה, שֶׁהַדְּבָרִים נִכְנָסִים בְּאָזְנָהּ וּמִתְקַדֵּשׁ הַוָּלָד בְּקִרְבָּהּ, שֶׁהָאֹזֶן לַגּוּף כְּקַנְקַן לַכֵּלִים, כְּאָמְרָם ז"ל (נדה ל, ב), שֶׁהַוָּלָד

[ד] העור שהולך נוצר בתוכו.
[ה] שלא תהעבר ולא אחר ויפחת צורת הראשון. ויש מפרשים בריה כפני עצמו.

שוֹמֵעַ הַכֹּל וּמֵבִין, כְּעַכְבָּא גַּבֵּי אוֹתָהּ מְעַכֶּבֶת, שֶׁלְּחָשׁוּ כְּאָזְנָהּ כְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים וְנָח, כַּנּוֹדָע מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (יומא פב, ב), וְיָצָא צַדִּיק גָּמוּר. וְהַדְּבָרִים בְּהַכְּפוֹ בִּמְעַכֶּבֶת אַחֶרֶת שֶׁנִּתְאַוְּתָה, וְלָחְשׁוּ וְלֹא נָח, וְהֶאֱכִילוּהָ, וְיָצָא הַוָּלָד רָשָׁע. לָכֵן תִּהְיֶה יְשִׁיבָתָהּ בִּמְקוֹמוֹת מְקֻדָּשִׁים, כְּכָתֵי כְּנֵסִיּוֹת וּמִדְרָשׁוֹת, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁמַע דִּבְרֵי־תוֹרָה, וּכְאָמְרָם ז״ל (אבות ב, ח) גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־חֲנַנְיָא: אַשְׁרֵי יוֹלַדְתּוֹ, דְּאִמּוֹ גָּרְמָה לוֹ לִהְיוֹת חָכָם (ירושלמי יבמות סוף פ״א), כִּי מִיָּד שֶׁיִּלְּדָתּוּ הִגְדִּילַתּוּ בְּבֵית־הַמִּדְרָשׁ, דְּקוֹל תּוֹרָה נִכְנָס כְּאָזְנֵי הַיֶּלֶד וּמְקֻדָּשׁ כָּל אֵיבָרָיו.[ו]

יז) גַּם אַף־עַל־פִּי שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה רַבָּה בַּשָּׁנִים וּבֶן אֵין לָהּ — אַל תִּתְיָאֵשׁ מִן הָרַחֲמִים, אֶלָּא בִּתְפִלָּה וּמִצְוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְאֶפְשָׁר תּוֹעִיל לָהּ אֵיזֶה זְכוּת, שֶׁיְּחַדְּשָׁהּ הַשֵּׁם לְהַחֲזִירָהּ כִּימֵי נְעוּרֶיהָ, כַּאֲשֶׁר חִדְּשָׁהּ לְשָׂרָה אִמֵּנוּ אַחַר תִּשְׁעִים שָׁנָה וְנִתְפַּשְּׁטוּ קְמָטֶיהָ, וּלְחַנָּה אַחַר מֵאָה־וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, כְּאָמְרָם ז״ל (מדרש שמואל ד, א). גַּם אִם הָיוּ לָהּ בָּנִים וּפָסְקָה מִלֶּדֶת וְנִתְרַבּוּ עֲלֵיהָ הַשָּׁנִים — אַל תִּתְיָאֵשׁ, כִּי עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ כַּמְּרוֹמִים לַחֲזוֹר לָלֶדֶת. וְיוֹכְבֶד, אֵם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשָּׁלוֹם, יָלְדָה כַּת מֵאָה־וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִים, כְּאָמְרָם ז״ל (ב״ב קכ, א). וְכַמָּה מֵהַתִּמָּהּ עַל אוֹתָם הַנָּשִׁים שֶׁעָבְרוּ מִשְּׁנַת אַרְבָּעִים וְלֹא יָלְדָה, שֶׁמִּתְיָאֶשֶׁת מִן הָרַחֲמִים, וְאֵינָן שָׂמִין עַל לִבָּן לַנִּזְכָּרוֹת, שֶׁחִדְּשָׁן הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּזְקֻנוּתָן. אֶלָּא לְעוֹלָם תִּהְיֶה בִּטְחוֹנָהּ שֶׁל אִשָּׁה בְּהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, שֶׁיָּכוֹל לְחַדְּשָׁהּ כָּאֲמָהוֹת, שֶׁאַף־עַל־פִּי דְּבֵית־מֶטְרוֹן [ו] לֹא הָיָה לָהֶן וְיָלְדוּ (יבמות סר, ב; ב״ר נג, ה – שרה; ב״ר סג, ה – רבקה).

יח) גַּם צְרִיכָה הָאִשָּׁה, שֶׁלֹּא תַרְבֶּה בְּתַעֲנִיּוֹת תָּמִיד בַּעֲבוּר הַבָּנִים, אֶלָּא תְּקַבֵּל גְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּאַהֲבָתוֹ, וְתִהְיֶה מִתְפַּלֶּלֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּלִי תַעֲנִיּוֹת, כִּי הַתַּעֲנִיּוֹת גָּזֵק לַהּוֹלֶדֶת, וּמְכַשֶּׁלֶת אוֹתָהּ מִצָּרְכֵי בֵיתָהּ, וְהַמַּחֲלֹקֶת מִתְרַבָּה בַּבַּיִת, וְקָשָׁה מַחֲלֹקֶת בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג, כְּאָמְרָם ז״ל (ע׳ ברכות ז, ב).

יט) גַּם אֵין רָאוּי לְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה לְהַרְבּוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת וּתְפִלּוֹת עַל עִנְיַן הַבָּנִים, דְּכַמָּה הִפְצִירוּ עַל זֶה בְּתַעֲנִיּוֹת וּתְפִלּוֹת, וְיָצְאוּ מֵהֶם בָּנִים

[ו] רחם.

בְּלִתִּי מְהֻגָּנִים וּמַבְדִּילִים מִבְּנֵי־אָדָם בְּמִדּוֹת מְשֻׁנּוֹת וּמְכֹעָרוֹת, וְהוֹרִידוּ שֵׂיבַת אֲבִיהֶם בְּיָגוֹן שְׁאוֹלָה. וְשָׁמַעְתִּי מִפִּי זָקֵן חָכָם, דְּלִפְעָמִים מוֹנֵעַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא כָּנִים מֵאִישׁ וְאִשָּׁה אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם צַדִּיקִים גְּמוּרִים, מִשּׁוּם שֶׁרוֹאֶה כַּמַּזָּל שֶׁלָּהֶם שֶׁמְּחַיֵּב לִהְיוֹת לָהֶם כָּנִים בִּלְתִּי הֲגוּנִים, כַּאֲשֶׁר הָיָה מְחַיֵּב מַזָּלוֹ שֶׁל חִזְקִיָּה, שֶׁלְּכָךְ לֹא הָיָה רוֹצֶה לִקַּח אִשָּׁה, כַּנּוֹדָע (ע׳ ברכות י, א); וּכְדֵי שֶׁלֹּא לְצַעֲרָם, מוֹנֵעַ אוֹתָם מֵהֶם. אַךְ כְּשֶׁמַּרְבִּים בִּתְפִלָּה, הֵצְרֵךְ לַעֲשׂוֹת שְׁאֵלָתָם וּכַקָּשָׁתָם שֶׁרְצָה לְמָנְעָם מִמֶּנּוּ עַל הֱיוֹתוֹ כִּלְתִּי הָגוּן וְרָאוּי. וּמִטַּעַם זֶה תִּרְאֶה לִפְעָמִים חֲסִידִים, שֶׁאֵין לָהֶם בָּנִים הֲגוּנִים, וְהוּא עַל שֶׁמַּרְבִּים בִּתְפִלָּה עֲלֵיהֶם. לָכֵן טוֹב לַגֶּבֶר וְלָאִשָּׁה, שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת תַּעֲנִיּוֹת וּתְפִלּוֹת פַּעַם אַחַר פַּעַם עַל עִנְיַן הַבָּנִים, דְּאֵין טוֹב לְהַפְצִיר הַרְבֵּה, דְּכַמָּה הִפְצִירוּ וְהָיָה לְרַע לָהֶם.

כ) כַּמָּה מֵהַמַּעֲלָה וְהַשָּׂכָר לָעוֹלָם הַבָּא לְאִשָּׁה, שֶׁנִּמְצֵאת עֲקָרָה אוֹ שֶׁמֵּתוּ בָּנֶיהָ וְהִיא זְקֵנָה, לְתֵת רְשׁוּת לְבַעְלָהּ לָשָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת לְהוֹלִיד בָּנִים, וְגוֹרֶמֶת בָּזֶה קֵרוּב הַגְּאֻלָּה, שֶׁאֵין בֶּן־דָּוִד בָּא עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל הַנֶּפֶשׁ מוֹת שֶׁבַּגּוּף (ע״ז ה, א), וְהִיא גּוֹרֶמֶת לָזֶה. וְגַם טוֹב לָהֶם, שֶׁבְּהִתְקָרֵב הַגְּאֻלָּה, אָז עָתִיד הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לְחַדְּשָׁן כַּלְּכָנָה, כְּאָמְרָם ז״ל (סנהדרין ק, א) עַל פָּסוּק (יחזקאל מז, יב) "וְעָלֵהוּ לִתְרוּפָה" — לְהַתִּיר פֶּה שֶׁל מַטָּה [ז], וְגַם אָז עֲתִידָה אִשָּׁה שֶׁתֵּלֵד בְּכָל יוֹם (שבת ל, ב). לִפְעָמִים בִּזְכוּת שֶׁמִּשְׁתַּדְּלוֹת שֶׁיּוֹלִידוּ בַּעֲלֵיהֶן בָּנִים, נִפְקְדוֹת גַּם הֵן, וְכַמָּה פְּעָמִים אֵרַע זֶה, וּמַעֲשֵׂה הָאִמָּהוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת יוֹבִיחוּ: שָׂרָה נָתְנָה הָגָר לְאַבְרָהָם, וְלֵאָה נָתְנָה זִלְפָּה לְיַעֲקֹב, וְרָחֵל — בִּלְהָה, וְגָרְמוּ לְהַרְבּוֹת נְשָׁמוֹת צַדִּיקִים בָּעוֹלָם, וְגַם הֵן נִפְקְדוּ. הֲרֵי מְבֹאָר כַּמָּה מַעֲלַת הַנָּשִׁים הַזְּרִיזוֹת שֶׁיִּשְׂאוּ בַּעֲלֵיהֶן בִּרְאוֹת עַצְמָן עֲקָרוֹת, אוֹ שֶׁמֵּתוּ הַבָּנִים וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת עוֹד.

כא) וְאַחַר שֶׁזָּכְתָה הָאִשָּׁה לְכֵן, וּמַגִּיעוֹ הַשֵּׁם לַאֲוִיר הָעוֹלָם, תִּהְיֶה תְּפִלָּתָהּ שֶׁיַּגִּיעֵהוּ לְמוּלוֹ; וּתְכַוֵּן בְּלִבָּהּ דְּמוּסָרָתוֹ לְמִיתָה לִשְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְתַסְכִּים בְּלִבָּהּ, שֶׁאִם יְצַיֵּר שֶׁיֵּאָמֵר לָהּ שֶׁתִּשְׁחָטֶהוּ לִשְׁמוֹ, הֲרֵי מוּסָרָתוֹ מֵעַכְשָׁו. וְתִתְפַּלֵּל שֶׁתִּהְיֶה מַכָּתוֹ תַּמָּה [ח], וְתֹאמַר:

[ז] של עקרות. [ח] שתעשה המילה בשלימות.

הרה"ג ר' יצחק יעקב ווייס נבנ"ל

חלק שני

ב

ועי"ד אשר שמע אומרים בשם נשים צדקניות שנוהגות שלא לילך לבית החיים בימי הריון, הנה אע"פ שהרשב"א כותב שלא לזלזל מה שאומרים נשים זקנות צדקניות באיזה מנהג, מ"מ לא מצא שום מקור זכו' עכ"ל.

הנה גם אנכי לא ידעתי המקור, אבל די לנו מש"כ הרשב"א הובא בתשו' הש"ב מסה (או"ח סימן י"ג) דאין לדחות הקבלה שיש ביד נשים הזקנות מבני עמנו מפני שאין ריבוי מופתים המראים סותרו, דחק הישראלי הוא למעלה מהטבע והשכל עיי"ש.

והנה חשבתי עתה לחומרא זו, עפימ"ש הרוקח (סי' שכ"ו), הובא במג"א (סי' שמ"ג סק"ב) דאשת כהן מעוברת מותרת לכנס באוהל המת דס"ס הוא שמא הוא זכר, או שמא הוא נפל, והמה ע"ז המג"א דבלא"ה עדיף בלועה היא ואינה מיטמאה, וברכי יוסף (אות ד') כתב בשם ג"א לחלק דשאני הכא בעובר כיון דקיי"ל עובר ירך אמו, כשאמו נטמאת גם הוא נטמא, ולהכי אתי רוקח למשרי מטעם ס"ס, ועוד כתבו תירוצים אחרים בזה, ומספר כמה"ג הביא הברכ"י בזה"ל ראיתי בעיר עוריא ובשאר מקומות אשת כהן מעוברת שנזהרת שלא ליטמא למת מפני העובר, וירא לי שמנהג בורות הוא דקודם שילא לאויר העולם ל"ש טומאה בעובר, ואח"כ ראיתי למהר"ר עזרי יהושע שכתב, ויש ליזהר לאשת כהן מעוברת שלא ליכנס לאוהל המת, והביא ראי' מדברי הרוקח דלא התיר אלא מטעם ס"ס, משמע מ"מ שייך בעובר טומאה וכיון דשייך טומאה ראוי ליזהר בזה, ודבריו נפלאו ממני שהרוקח מתיר מטעם ס"ס והוא מביא ממנו ראי' לאסור וכו', ומה שהפליא על הרב מהר"ר עזרי יהושע וכו', נראה פשוט דמשום דהו"א דטומאה ל"ש בעובר, וא"כ הוא מנהג בורות, לזה הביא הרוקח דשייך טומאה בעובר וכו' וא"כ ראוי לנהוג סלסול וליזהר אף שמותרת ליכנס וכו', מ"מ כיון דאם הוא זכר נטמא עוב שלא יטמא וכו' עכ"ל, והמה כי כן בספר כה"ה שם (סי' שמ"ג אות ד') הביא את דברי הברכ"י דראוי לנהוג סלסול עיי"ש.

ודאתאן מהג"ל דאשת כהן מעוברת יש מקור גדול שלא תלך לביה"ח בימי עיבורה, אף דמלד הדין מותרת מטעם ס"ס.

אמנם גם בנוגע לאשת ישראל מעוברת, עפי"ד הפוסקים בדבריהם שם, יש למלוא עצם על מנהגן שלא ילך לבית החיים בימי עיבורן, והוא עפ"י מה שהקשה בתיב חיים על המג"א הנ"ל בשם הרוקח שם, שהקשה על הרוקח, דבלאו הכי מותר דטהרה בלועה אינה מטמאה, וכתב הגתיב חיים דל"ע אמאי לא הקשה (ממשנה ב' פ"ג דמס' פרה) שמביאין נשים מעוברות, דאיתא שם במתני' אירוח היו בירושלים בגויות ע"ג סלע ומתהתיהם חלול עד קבר החהום ומביאים נשים מעוברות ויולדות ומגדלות שם את בניהם, (שלא יהא בהילדים שום חשש שנטמאו ממת מצוה, תפא"י) וכו', הגיעו לשילוח ירדו ומלאום (ממנו מים לקדש מי חטאת וכו'), מאי מהני דלמא נכנסו לאוהל המת, אלא דטהרת בלועה לא מטמאה וכו' עיי"ש. וכבר הבאתי לעיל מברכי יוסף דבעובר לא שייך דין טהרה בלועה משום דעובר ירך אמו, וכעין זה כתב המגה"א (מלוה רס"ג) דדוקא בישבה על המשבר השיב טהרה בלועה, דבפתיחת הקבר היו הולד גופא אחריני וכו', משא"כ שהש עובר במעי אשה ולא נפתח הקבר היו בגופה, אם כן נטמא הולד, ולכן צריך הרוקח להתיר מדין ס"ס, ועי' בס' דעת תורה (יו"ד סי' שע"א) מש"כ בכל זה, ודאתאן מינה דבכה"ג הולד טמא וכמ"ש במנ"ח שם עיי"ש. ולפי"ז הדרא קושיית הגתיב חיים הנ"ל לדוכתא מה מהני הא דהביאו נשים מעוברות, ול"ל דאה"ג דהנשים הנ"ל היו צריכות להזהר מטומאת מת בימי עיבורן, וממילא כמובן שלא היו רשאין לילך על בית הקברות, ובודאי רוב בנות ישראל היו רוצות לזכות את בניהן במצוה רבה זו, והיו משמרים עצמן בזמן שביהמ"ק היה קיים בימי עיבורן מכל טומאה, כדי שיוכלו לזכות את בניהן במצוה רבה הזו, שיהיו ראויין למלאות מים מן השילוח לקדש מי חטאת שמזין על הכהן השורף את הפרה אדומה, — ובזה נראה דבהיות גם כן שבמהרה יבנה בית המקדש, (בגמי ר"ה ל' ע"ב) ונשים מעוברות עומדות ומצפים מתי יזכו למצוה רבה זו, ושומרות עצמן מטומאה בכל האפשר, וא"כ אפ"ל דמכאן המקור למנהג של הנשים מעוברות שנזהרות שלא ילך על בית החיים, (ושוב נתעוררתי מאת הרב השואל שליט"א לעיין בשאילת יעבץ (ח"ב סימן ק"פ) מה שכתב בדבר הרוקח הנ"ל).

והנני דושה"ט וחותם בחותמי ברכות

יצחק יעקב ווייס